

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Zuzana Vondráčková

Činnost Probační a mediační služby v institutu podmíněného
propuštění a přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Činnost probační a mediační služby v institutu podmíněného propuštění a přeměna trest odnětí svobody v trest domácí vězení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 102 402 znaků včetně mezer. V Havlíčkově Brodě dne 24.1.2023.

Ráda bych touto cestou poděkovala mému vedoucímu práce JUDr. Romanu Vicherkovi, Ph. D. za odborné vedení a za rady při zpracování této práce. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Janě Koubkové, vedoucí střediska Probační a mediační služby v Havlíčkově Brodě za vysvětlení praktické realizace.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině, že mě v rámci celého studia za všech okolností bezmezně podporovala.

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je činnost Probační a mediační služby v institutu podmíněného propuštění a přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. V mé práci se zabývám nejprve restorativní justicí, následně Probační a mediační službou, kterou můžeme označit za jednoho z vykonavatelů restorativní justice. Následně řeším organizační strukturu této instituce, historický vývoj v České republice i zahraničí.

Dále se zabývám jednou z činností Probační a mediační služby, a to institutem podmíněného propuštění, kde se snažím podrobně popsat tento pojem, druhy a činnost probačních úředníků v tomto institutu.

V neposlední řadě se zabývám přeměnou trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, což je nyní už institut vymizelý, ale zkoumám ho z pohledu vzniku, trvání a především toho, co vedlo k zániku tohoto institutu.

Poslední část tvoří návrhy de lege ferenda.

Klíčová slova

Probační a mediační služba, probační úředník, probační středisko, podmíněné propuštění, probace, mediace, parole, domácí vězení

Abstract

The topic of my diploma thesis is the activity of the probation and mediation service of the parole institute and the conversion of a prison sentence to a house arrest sentence. In this thesis I first deal with the concept of restorative justice, then the probation and mediation service, which we can be described as one of the executors of restorative justice. I deal with the organizational structure of this institution and historical development in the Czech Republic and abroad.

I also deal with one of the activities of the probation and mediation service, namely the parole institute where I try to describe this concept in detail, types of this concept and the activities of probation officers in this institute.

At last, I deal with the conversion of a prison sentence to house arrest which is now a vanished institute, but I examine him from the point of creation, duration and extinction.

The last part consists of proposals de lege ferenda.

Keywords

Probation and mediation service, probation officer, probation centre, parole, probation, mediation, house arrest

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Probační a mediační služba.....	9
2.1	Pojem restorativní justice a souvislost s Probační a mediační službou	9
2.2	Organizační struktura Probační a mediační služby.....	10
2.2.1	Ředitel a ředitelství.....	10
2.2.2	Soudní kraj a regionální vedoucí.....	11
2.2.3	Střediska Probační a mediační služby	12
2.2.4	Probační úředník a asistent.....	12
2.3	Pojem probace, mediace a parole.....	15
2.3.1	Pojem probace	15
2.3.2	Mediace	16
2.3.3	Parole.....	17
3	Historický vývoj.....	19
3.1	Přelomový 17. listopad 1989	20
3.2	Novelizace TZ a TR v oblasti alternativních trestů od roku 1990 do roku 1999	21
4	Historický vývoj v zahraničí	23
4.1	Anglie a Wales.....	23
4.2	Francie	24
4.3	Německo	25
5	Současná právní úprava.....	26
5.1	Mezinárodní úprava	26
5.2	Ústavní zakotvení	27
5.3	Zákonná úprava.....	28
6	Probační a mediační služba v institutu podmíněného propuštění	29
6.1	Vysvětlení pojmu podmíněné propuštění	29
6.2	Řádné a mimořádné podmíněné propuštění.....	31
6.3	Obligatoční a fakultativní podmínky podmíněného propuštění.....	31
6.3.1	Obligatoční podmínky	31
6.3.2	Fakultativní podmínky.....	33
6.4	Činnost před rozhodnutím o podmíněném propuštění.....	34
6.5	Činnost Probační a mediační služby po podmíněném propuštění	40
6.6	Činnost ve věcech mladistvých.....	44
7	Přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení.....	46
7.1	Pojem domácí vězení	46

7.2	Vznik institutu.....	46
7.3	Srovnání institutu podmíněného propuštění a přeměnu TOS na domácí vězení	48
7.4	Činnost Probační a mediační služby při výkonu trestu domácího vězení	49
7.5	Problematické aspekty právní úpravy a její zánik	49
7.5.1	Problematické aspekty	49
7.5.2	Zánik právní úpravy.....	50
8	Návrhy de lege ferenda	53
9	Závěr.....	56
10	Seznam literatury	57

1 Úvod

Pro výběr témat diplomové práce pro mě byla klíčová především spolupráce v rámci mé praxe na Probační a mediační službě. Navštěvovala jsem intenzivně dva měsíce středisko Probační a mediační služby v Havlíčkově Brodě. Pro toto středisko je velmi významné to, že pod něj spadá jedna ze ženských věznic. V České republice máme pouze dvě ženské věznice. Novější ve Velkých Přílepech, starší pak ve Světlé nad Sázavou. Právě Světlá nad Sázavou spadá pod havlíčkobrodské středisko.

Cílem této práce je rozebrat zákonnou úpravu týkající se Probační a mediační služby, zaměřit se na historické souvislosti vzniku této organizační složky státu, a především se zaměřit na praktickou realizaci žádosti o podmíněné propuštění.

Součástí mé práce je i přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Tento institut již není aktuální, ale rozhodla jsem se blíže zaměřit na to, proč byl institut zaveden, proč zanikl a zda se ztotožňují s důvody zániku. Taktéž jsem se rozhodla porovnat jak institut přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, tak i podmíněné propuštění. V závěru této práce se podívám i na návrhy de lege ferenda.

2 Probační a mediační služba

2.1 Pojem restorativní justice a souvislost s Probační a mediační službou

Na trestání pachatelů v rámci trestního řízení můžeme nahlížet z více úhlů. Pojem trest může být chápán různě. Většina z nás si představí trest v podobě odnětí svobody ve vězení, peněžitý trest nebo obecně prospěšné práce. Trest pro pachatele ale nemusí znamenat pouze sankci danou ze zákona, tedy právní, nýbrž může jít i o postih do jeho osobnostních práv, újmy na jeho cti, či o hanbu nebo ponížení ve společnosti.

Právě současná restorativní justice nahlíží na celou situaci druhým pohledem a tvrdí, že jde o vizi: „trestněprávní politiky, která říká, že trestný čin primárně nenarušuje právní normy, ale způsobuje újmu a narušuje mezilidské vztahy.“¹

Restorativní justice si pak pokládá otázky: Došlo k narušení vztahů ve společnosti? Jaká újma byla způsobena oběti trestného činu? Je tato oběť schopna vést nadále normální život? Co vedlo pachatele k tomuto trestnému činu a proč si vybral právě tuto osobu? Jaké důvody vedou pachatele k recidivě v rámci trestné činnosti? Je možné nějakým způsobem nahradit újmu, která byla způsobena oběti? A je vůbec možné vyřešit konflikt mezi pachatelem a obětí?

Restorativní justice se jako pojem v rámci praxe objevuje již od počátku 70. let minulého století a v teoretickém vymezení pak od 90. let. Velmi trefnou a přesnou definici vymezil Howard Zehr, který je považován za průkopníka, či dokonce otce restorativní justice. Tato definice zní: Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.²

Tato definice byla vymezena jako jedna z prvních a do současnosti již nebyla překonána a obsahuje vše, co restorativní justici formuluje, tedy cíl napravit vztahy mezi obětí a pachatelem, snahu o přijetí odpovědnosti pachatele a nápravu pachatele tak, aby nedocházelo k recidivě. Samozřejmě také cílí na náhradu újmy oběti trestného činu a taktéž na zodpovězení otázek, které oběť může mít.

¹ RESTORATIVNÍ JUSTICE. O restorativní justici [online]. Restorativni-justice.cz. [cit. 1 května 2022].

Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/>

² ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26

Pokud se zaměříme na souvislost mezi restorativní justicí a Probační a mediační službou, pak můžeme uvést, že Probační a mediační služba je organizační složkou státu, která se zabývá právě řešením konfliktů spojených s trestnou činností a dbá na zájmy poškozených, usiluje o ochranu společnosti před kriminalitou. Mezi hlavní cíle určitě patří začlenění pachatele do společnosti tak, aby již nedocházelo k porušování zákonů a pomoc oběti, ať už z hlediska nahrazení újmy nebo odškodnění, či z hlediska zachování pocitu bezpečí a důvěry v justici, jako takovou.

Probační a mediační služba byla založena na základě zákona č. 257/2000 Sb., Zákona o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1.1.2000. Tento zákon hned v § 1 odst. 2 jmenuje, že Probační a mediační služba je organizační složkou státu a účetní jednotkou.³ To, že je PMS organizační složkou státu znamená, že dle § 3 odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, PMS nemá právní osobnost a její konání a jednání je tedy považováno jako jednání státu. To, že jde o účetní jednotku pak znamená, že její chod je financován ze státního rozpočtu.

2.2 Organizační struktura Probační a mediační služby

Organizační struktura je upravena hned několika dokumenty. Prvním z nich je určitě zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je však poměrně stručný a detailní úpravu pak nalezneme ve Statutu Probační a mediační služby ČR, který je vydáván dle § 3 odst. 6, dále § 6 odst. 5 a § 15 odst. 3 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Posledním, avšak neméně důležitým dokumentem je Organizační řád Probační a mediační služby, který slouží jako prováděcí předpis pro Statut Probační a mediační služby. Tento prováděcí předpis je vydáván ředitelkou, kterou je v současné době PhDr. Andrea Matoušková.

2.2.1 Ředitel a ředitelství

V čele Probační a mediační služby stojí již zmiňovaná ředitelka, která zastupuje celou organizaci navenek. Ředitel řídí, organizuje a kontroluje činnost Probační a mediační služby a odpovídá za ní ministru spravedlnosti.⁴ Ředitel je jmenován i odvoláván ministrem spravedlnosti. Mezi jeho hlavní úkoly spadá vydávání vnitřních předpisů pro činnost PMS,

³ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 1 odst. 2.

⁴ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 2 odst. 1.

spolupracuje s Radou pro probaci a mediaci a také předkládá ministru spravedlnosti Studijní program pro vzdělávání úředníků a asistentů PMS.⁵

Ředitelství PMS má sídlo v Praze. Ředitelství můžeme rozdělit do následujících kategorií: úsek ředitele, úsek tajemníka pro vnitřní řízení, úsek odborných činností, úsek ekonomicky provozní a úsek elektronického monitorovacího systému. Klíčovou činností ředitelství je především zajištění chodu PMS po stránce hospodářské, personální, finanční a ekonomické. Zároveň ředitelství navazuje vztahy se zahraničními organizacemi, které se zabývají podobnou či stejnou činností, kromě toho řídí i vlastní vzdělávací a informační činnost.

2.2.2 Soudní kraj a regionální vedoucí

Pokud jsem výše zmiňovala ředitelství, tak se jedná o nejvyšší článek třístupňové struktury PMS. O úroveň níže pod ředitelství můžeme zařadit soudní kraje a samostatně mimo tyto kraje stojí Praha. Poslední nejnižší bod v rámci organizační struktury představují střediska, které následně můžeme členit na oddělení středisek.

Soudní kraje se nachází v místech, kde najdeme krajské soudy + Městský soud v Praze. Seznam soudních krajů a územní působnost stanovuje zvláštní předpis.⁶

V čele soudního kraje stojí krajský nebo tzv. regionální vedoucí. Regionální vedoucí je zaměstnancem ředitelství, který je na základě zmocnění ministrem spravedlnosti, pověřen ředitelem k výkonu své funkce.⁷ Regionální vedoucí je odpovědný za chod středisek PMS, přičemž je přímým nadřízeným vedoucím těchto středisek. Regionální vedoucí prošetřuje stížnosti na způsob výkonu funkce vedoucího střediska nebo pokud je jejich obsahem nesouhlas se způsobem, jakým byla stížnost v téže věci vyřízena vedoucím střediska.⁸ Regionální vedoucí vyhodnocuje a předkládá řediteli koncepci jím řízených útvarů, připomínkuje zásadní materiály pro jiné organizační útvary, analyzuje data ze středisek a hledá řešení, reprezentuje PMS při jednání s příslušnými krajskými orgány činnými v trestním řízení, orgány krajské správy, samosprávy a taktéž např. rozhoduje o zařazování pracovníků do krátkodobých vzdělávacích akcí.⁹

⁵ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 2 odst. 6,7.

⁶ aktuální znění: Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů - § 11 odst.2.

⁷ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 3a odst. 1.

⁸ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 3a odst. 4.

⁹ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 15 odst. 1, písm. c, f, h, l, r.

2.2.3 Střediska Probační a mediační služby

Základním a nejdůležitějším článkem jsou rozhodně střediska probační a mediační služby. Organizační strukturu Probační a mediační služby tvoří 74 středisek, která působí v sídlech okresních soudů nebo naroveň jim postavených obvodních nebo městských soudů, a 2 detašovaná pracoviště (Děčín – Rumburk, Karviná – Havířov).¹⁰ Středisko PMS vykonává svoji činnost v působnosti okresního nebo jemu naroveň postavenému soudu, a v přípravném řízení státního zastupitelství, v jehož obvodu středisko působí.¹¹ Střediska PMS se mohou členit na různá oddělení, typicky na oddělení pro mládež, oddělení pro dospělé, oddělení obecně prospěšných prací apod.

V čele střediska stojí vedoucí střediska. Vedoucí střediska je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti, a to na návrh ředitele a po poradě s Radou pro probaci a mediaci. Vedoucí střediska vykonává činnost probačního úředníka, řídí a organizuje činnost střediska, přičemž se za činnost střediska zodpovídá krajskému vedoucímu. Dále pak řídí, kontroluje, organizuje činnost podřízených zaměstnanců, v neposlední řadě taktéž vytváří strategie střediska v souladu s PMS a odpovídá za realizaci těchto strategických postupů.¹²

2.2.4 Probační úředník a asistent

Úkoly Probační a mediační služby plní v rámci jejích středisek v pracovním poměru zaměstnanci státu ve funkcích úředníků nebo asistentů Probační a mediační služby.¹³ Pro to, aby se člověk mohl stát úředníkem PMS musí splnit předpoklady, které jmenuje v § 6 odst. 2 zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů, který říká, že probační úředník musí být bezúhonný a svéprávný. Musí mít vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovední získané ukončením studia v magisterském studijním programu a odbornou zkouškou, kterou se zakončuje tzv. základní kvalifikační vzdělání. Vzdělávání probačních úředníků můžeme rozdělit do dvou rovin.

Tou první je základní kvalifikační vzdělání. K tomu, aby toto základní kvalifikační vzdělání pracovník PMS dokončil, musí splnit podmínky vyjmenované výše, plus musí absolvovat vzdělávací program v délce 12 měsíců, který se skládá z teoretické výuky a praktické přípravy v oblasti sociální práce, práva, či komunikačních dovedností. Jakmile

¹⁰ Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019 [online]. Praha. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/2019_Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_PMS.pdf.

¹¹ Organizační řád Probační a mediační služby České republiky – čl. 16 odst.1, odst.2, odst. 3 písmeno a, b, i.

¹² Organizační řád Probační a mediační služby České republiky – čl. 16 odst.1, odst.2, odst. 3 písmeno a, b, i.

¹³ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 6 odst. 1.

pracovník dokončí vzdělávací program (kvalifikační kurz), pak má právo podat žádost o složení odborné zkoušky. Výsledek této zkoušky je úředníku PMS sdělen formou osvědčení.¹⁴

Tímto ale vzdělávání probačního úředníka nekončí, neboť v průběhu výkonu práce dochází k dalšímu odbornému vzdělávání, které spočívá v prohlubování znalostí, účastech na různých seminářích nebo kurzech.¹⁵

Nižší postavení, než má probační úředník má asistent PMS, který pro to, aby mohl vykonávat tuto funkci musí splnit požadavek bezúhonnosti, věku 21 let, svéprávnosti a získání středoškolského vzdělání v oblasti společenskovední.¹⁶ I vzdělávání asistentů je poněkud jednodušší. Spočívá v absolvování 6měsíčního speciálního kursu, který je zakončen ověřením získaných znalostí. Nadále pak jako u probačních úředníků dochází k průběžnému doškolování a prohlubování znalostí.

2.2.4.1 Práva a povinnosti úředníků a asistentů Probační a mediační služby

Úředník Probační a mediační služby je při výkonu své funkce povinen řídit se zákony, jinými právními předpisy a pokyny předsedy senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce, které však nesmí směřovat ke způsobu a výsledku prováděné mediaci. Přitom musí postupovat odpovědně, respektovat a chránit lidská práva a svobody, důstojnost člověka a vyvarovat se jednání, které by mohlo vést ke zmaření účelu trestního řízení nebo vzbuzovalo pochybnosti o jeho objektivitě a nestrannosti. Při nedodržení těchto povinností může předseda senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státní zástupce věc úředníkovi Probační a mediační služby odejmout.¹⁷

Mezi základní práva úředníka PMS patří především zjišťování stanoviska obviněného k jeho případu, typicky k uložení trestu obecně prospěšných prací nebo k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Pokud by však šlo o dohodu o narovnání, je probační úředník povinen zjistit jak stanovisko obviněného, tak poškozeného.

Mezi další právo spadá právo na poučení či upozornění obviněného, pokud porušuje podmínky, které mu jsou stanoveny na pokyn předsedy senátu, soudce nebo státního zástupce, viz níže. S tímto právem je ale spojena i povinnost. Pokud úředník zjistí, že byly porušeny

¹⁴ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 6 odst. 1, odst.2, odst. 3, odst. 4.

¹⁵ Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007, čl. 6 odst. 4.

¹⁶ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 6 odst. 3.

¹⁷ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 7 odst. 1.

podmínky, omezení či povinnosti, které byly stanoveny v rámci dohledu či trestu, který není spojený s odnětím svobody, pak má tento úředník povinnost nahlásit toto neplnění podmínek předsedovi senátu, samosoudci či v přípravném řízení státnímu zástupci. Pokud by porušení bylo méně závažné, pak může úředník užít první možnost zmíněnou v tomto odstavci.

Probační úředník má dále právo nahlížet do spisů, činit si z nich kopie nebo poznámky. Úředník probační služby má dle zákona zakázáno v téže věci vykonávat probaci a mediaci současně. K těmto pojmům viz níže.

Je velmi důležité také zmínit vyloučení probačního úředníka či asistenta z projednávání dané věci, u něhož lze mít pochybnosti, že pro poměr k projednávané věci nebo k osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájčům, zákonným zástupcům, opatrovníkům a zmocněncům, nebo pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení nemůže nestranně rozhodovat.¹⁸ Pokud se o takovéto situaci úředník nebo asistent dozví, je povinen tuto skutečnost oznámit předsedovi senátu, soudci či státnímu zástupci v přípravném řízení. Dokud není o vyloučení této osoby rozhodnuto, pak může činit ty úkony, které nesnesou odkladu.¹⁹

Na úředníky i asistenty PMS se také vztahuje povinnost mlčenlivosti, která trvá i po ukončení pracovního poměru. Tato mlčenlivost se vztahuje na věci, o kterých se pracovník nebo asistent dozvěděl v souvislosti s výkonem jeho povolání. Tato mlčenlivost se však nevztahuje na vztah s policejním orgánem, soudem nebo státním zástupcem.

K tomu, aby mohla takto PMS fungovat, je nutné nadále zmínit především zajištění kontaktu PMS se státní správou. Dílčí úlohu má Ministerstvo spravedlnosti, které zajišťuje podmínky pro řádný výkon probace a mediace, a to po stránce personální, organizační, hospodářské a finanční.²⁰ Ministerstvo vykonává nad činností Probační a mediační služby dohled.²¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR v rámci dohledu také sleduje a hodnotí činnost jednotlivých středisek.²²

¹⁸ aktuální znění: Zákon č. 141/1996 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů - § 30/1

¹⁹ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 8 odst. 1.

²⁰ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 11 odst. 1.

²¹ aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů - § 11 odst. 2

²² ŠAMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4558.

2.3 Pojem probace, mediace a parole

2.3.1 Pojem probace

Pojem probace pochází z latinského slova „probare“, - zkoušet, ověřovat, dohlížet, v kontextu činnosti PMS ČR jde zejména o výkon dohledu pracovníka. Řečí zákona se probací „rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušeným právních i společenských vztahů. (zákon č. 257/2000 Sb., § 2 odst.1)²³

Je nutné si uvědomit, že probace nemá být chápána jako jakási forma vzdání se trestání pachatelů a obcházení systémů trestání, ale jde o snahu najít různé možnosti a prostředky pro sankcionování pachatelů s přihlédnutím k individuálnímu případu, tedy o vytvoření lepších podmínek apod.

Spousta autorů si pojem probace vykládá po svém, proto je problém tento pojem úplně definovat. Tyto rozdíly lze nalézt zejména při vymezování probace v tzv. užším neboli právním smyslu, která je chápána jako specifický typ soudního opatření, na rozdíl od probace v širším smyslu, kterou se rozumí celý systém služeb a funkcí zajišťovaných probační službou.²⁴

Definice dle zákona uvedená výše je chápána jako probace v širším smyslu. Probační v širším smyslu se pak rozumí nejen vlastní soudní opatření, ale i celý systém služeb a funkcí, zajišťovaných Probační a mediační službou. Podle odstavce 1 je však probace vymezena ještě širěji, neboť zahrnuje nejen vykonávání dohledu při podmíněném odsouzení s dohledem a při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, ale také kontrolu výkonu všech trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, a dokonce i sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.²⁵

Jak jsem již zmínila, že řada autorů si pojem probace vykládá po svém, ráda bych zde uvedla alespoň základní znaky, které uvádí v jednom ze svých komentářů autoři Šámal a Púry. Širší pojetí probace je těmito autory definováno takto:

²³ ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 71.

²⁴ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 177.

²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4517.

- závislost na výroku o vině, který by měl být vysloven, jestliže má být pachatel podroben probaci,
- odklad uloženého trestu, a to buď ve formě přímo odkladu výroku o trestu, nebo odkladu výkonu tohoto trestu na stanovenou zkušební dobu,
- konstruktivní péče (pomoc) a dohled probačního úředníka směřujícího k nápravě pachatele a k jeho řádnému životu v budoucnu,
- při porušení podmínek probace, pokud by byl odložen výrok o trestu, nastupuje uložení trestu a v případě odkladu jen vlastního výkonu trestu pak následuje jeho výkon.²⁶

Mezi probaci v užším smyslu bychom mohli zařadit např. podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem nebo u mladistvých podmíněné upuštění od uložení trestního opatření.

2.3.2 Mediace

Mediace pochází opět z latiny, tentokrát jde o slovo „mediare“ což v překladu znamená být ve středu. Spojení být ve středu má vyjadřovat postoj mediátora, který stojí uprostřed jako nestranná osoba. Mediační činnosti jsou odborné postupy pracovníku PMS realizované v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce či soudce. Jejich smyslem je urovnání konfliktního stavu mezi obětí a pachatelem, odstranění příčin, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu, a příprava podkladů pro rozhodnutí státního zástupce či soudce.

Mediací nazýváme dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestné činnosti za účasti mediátora.²⁷ Zákon pak definuje mediaci jako „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

S mediací můžeme spojovat mnoho pozitivního i negativního. V první řadě je nutné uvést, že pracovník PMS má klíčovou roli v celém postupu. Prvně musí vybrat vhodný případ pro mediaci. Musí být naplněna podmínka doznání pachatele a ochota vše napravit. Dalšími významnými kritérii může být např. nízký věk pachatele, dále zda se jedná o prvopachatele či zda se oběť s pachatelem z minulosti znají. Další činnost pracovníka PMS spočívá ve sjednání individuálního sezení s každou stranou zvlášť. Posledním krokem v mediaci je setkání oběti

²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, marg. č. 9.

²⁷ ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 39.

s pachatelem trestného činu. V této fázi je velmi významná důvěra v mediátora a taky jeho schopnost mediaci vést. Cílem mediace je dohoda mezi stranami, která má upravit vzájemné závazky mezi stranami. Pokud však k dohodě nedojde, může mediátor nabídnout jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu.

Mediace jako taková přináší spoustu přínosů. Typicky jde o pachatelovo přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin, také o výchovný dopad na pachatele, neboť sezení tváří v tvář své oběti může být velmi emočně silná zkušenost, taktéž můžeme zmínit nižší riziko opakování trestné činnosti.

Mediace má však také spoustu negativ. Tato probíhá současně s trestním řízením, proto může docházet k názorům, že předáním věci k mediaci dochází k prodloužení vyřízení věci, dále je velmi obtížné vybrat opravdu vhodný případ, neboť každý takový konflikt je velmi specifický a nemůžeme vždy přesně vědět, čím si oběť či pachatel prochází. Velmi riskantní je i společné setkání. Oběť může mít pocit, že není zajištěno její bezpečí. Taktéž může dojít k nečekanému zvratu mediace, který může být velmi náročný jak pro oběť i pachatele. Typicky pokud např. oběť nepřijme omluvu od pachatele, pachatel začne na oběť útočit emočně, či jedna z dvou stran může využít osobnost druhé strany a může docházet k různým manipulacím.

Velmi důležité je na konec zmínit, že často má pachatel pocit, že pokud přistoupí na mediaci, povede to k zastavení trestního stíhání, opak však může být pravdou a pak zbytečně dochází ke znehodnocení celého procesu.

2.3.3 Parole

Dalším a neméně důležitým pojmem, který bude provázet mou diplomovou práci je pojem parole. Pojem parole vychází z původního latinského slova je *donn ma parole* – dávám své slovo (volně přeloženo), dnešní justici je zcela běžně používán ve smyslu označení situace, kdy je pachatel z vězení propuštěn na svobodu, a to za podmínky, že slíbí (tj. dá své slovo) podrobit se po propuštění po určenou dobu stanoveným podmínkám.²⁸

Myšlenka na podmíněné propuštění byla v Československém právním řádu zaznamenána až v roce 1919. Do té doby právní řád tento institut neznal, a to i přesto, že bylo podmíněné propuštění uplatněno ve Francii již v 18. století. V této historické době byl tento institut uplatňován v jiné podobě, než ho známe dnes. Šlo o tři fáze, které musel vězeň podstoupit. V prvotní fázi byl vězeň izolován od ostatních vězňů, dále pak převezen do přechodového

²⁸ ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 103.

zařízení a ve třetí fázi již došlo k samotnému procesu podmíněného propuštění. Podmíněnému propuštění se budu věnovat v dalších kapitolách této diplomové práce.

3 Historický vývoj

Vůdčí postavení Komunistické strany zažívalo Československo v období od roku 1948 až do roku 1989. Toto období bývá označováno jako období, kdy dochází k silnému porušování zákonnosti a nejsou dodržovány základní trestní normy. Mezi trestné činy byly často řazeny normy, které svým obsahem nevykazovaly znaky trestného činu a ani by neměla být trestná. Při aplikaci trestních zákonů po roce 1948 se uplatňoval tzv. třídní přístup, který v praxi znamenal jednak kriminalizaci jednání nevykazujícího znaky trestných činů, dopustila-li se jej osoba řazená mezi tzv. třídu vykořisťovatelů, jednak použití přísnější trestní represe v závislosti na třídní příslušnosti pachatele nebo na jeho politické příslušnosti či světonázoru.²⁹

I přesto, že v době Československa vládl komunismus a docházelo k porušování norem nejen trestního práva, pokoušelo se mnoho odborníků pracovat na inovacích trestního práva. V letech 1968 až 1971 vzniklo ve spolupráci Národního výboru hl. m. Prahy a výzkumného ústavu kriminologického při tehdejší generální prokuratuře experimentální středisko postpenitenciární péče, které v rámci projektu Výzkum faktorů recidivy, jehož cílem bylo ověřit v podmínkách velkého města účinné metody práce s tzv. sociálně nepřizpůsobivými občany, včetně těch, kteří byli propuštěni z výkonu trestu. Tím byl zahájen proces uplatňování nové profese sociálních kurátorů, jejichž pracoviště se postupně rozšiřovala do dalších měst.³⁰

V návaznosti na profesi sociálních kurátorů postupem času docházelo ke vzniku dalších pracovních míst, ať už kurátorů pro mládež, kteří byli specialisté na práci s delikventní mládeží, nebo pozic sociálních pracovníků v rámci vězeňství, kteří měli za úkol umožňování kontaktu s rodinou pro odsouzené osoby či přípravu podmínek pro případné propuštění těchto osob.

Velmi významný je rok 1968, kdy do Československa vpadly sovětské tanky a došlo k potlačení tzv. pražského jara. V tomto období došlo k zesílení trestání osob, které vystupovali proti normalizaci a stávali se z nich tzv. „nepohodlní“. V roce 1968 právě v rámci pražského jara můžeme zaznamenat otevřený dopis zaměstnanců Výzkumného ústavu kriminologického,

²⁹ NEČADA, Václav. Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4.

³⁰ ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 10.

ve kterém se objevil návrh na zřízení probačních center. Tento návrh však neustál nájezdy sovětských vojsk.

3.1 Přelomový 17. listopad 1989

Listopadový převrat, z něhož vzešel náš současný demokratický systém, zákonitě vedl i k přeměně celého právního řádu. Z historického pohledu měl pro odstranění totalitního režimu klíčový význam ústavní zákon č. 135/1989 Sb. ze dne ze dne 29. 11. 1989, kterým byla z textu ústavy z roku 1960 vypuštěna ustanovení o vedoucí úloze KSČ ve společnosti a ve státě a teze o marxismu-leninismu, v němž byla vedena veškerá kulturní politika, výchova a vzdělávání. Historický význam pak mělo v roce 1991 schválení Listiny základních práv a svobod, která po vzniku samostatné České republiky a přijetí nové Ústavy v roce 1992 se stala podstatnou součástí ústavního pořádku republiky.³¹

Po tomto převratu dochází k nastolení nových důležitých principů trestního práva. Půjde především o demokratismus a humanismus. V prvé řadě musíme hovořit o principu ochrany osobnosti člověka, jeho práv a svobod a důstojnosti. Ruku v ruce jde s těmito změnami i oddělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Mezi nejdůležitější změnu po listopadu 1989 musíme rozhodně zařadit nezávislé soudnictví, které patří mezi základní ústavní principy.

S listopadem 1989 je také ale spojován i negativní vliv, a to nárůst kriminality. I když je tento jev brán jako negativní, měl a má pozitivní dopad na rozvoj alternativních trestů. Pokud se bavíme o nepodmíněném trestu odnětí svobody, zjistíme, že kapacity věznic jsou omezeny a v mnoha případech přeplněny, dále musíme uvést vysoké finanční náklady na vězeňství, nedostatek kvalitního personálu či nedostatek práce pro vězně. Zajisté také poznatek, že vliv vězeňství na vězně je negativní, vede jednotlivé státy právě směrem k alternativním trestům.

V roce 1991 došlo k zahájení experimentu Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež, který byl inspirován zkušenostmi zahraničních odborníků z řad sociální péče s mládeží. Zejména šlo pak o inspiraci z Rakouska, kde se začaly používat odklony. S tímto experimentem pak souviselo spousta změn v trestní legislativě směrem k rozšíření trestů, které nebyly spojeny s trestem odnětí svobody.

³¹ NEČADA, Václav. Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 5.

Rok 1996 byl významný z hlediska zřízení prvních pracovních míst pro zaměstnance u každého okresního soudu. Tato místa byla zřízena ministrem spravedlnosti a měla charakter jakýchsi ověřovacích míst pro budoucí činnost PMS. Tyto pozice zastávali zaměstnanci tehdejších soudů. Ovšem toto řešení nebylo rozhodně ideální, neboť tito zaměstnanci neměli dostatek času na realizaci činnosti probace a mediace a také jim chybělo nutné vzdělání k výkonu této činnosti. Proto se toto opatření setkávalo s obavami nejen veřejnosti, ale i soudců či státních zástupců.

Právě z těchto důvodů došlo k jakési reformě na poli probace a mediace. V roce 1999 byl zpracován projekt Kvalifikačního vzdělávacího programu pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby, v rámci, kterého docházelo ke vzdělávání a zaškolování budoucích pracovníků PMS. Tito uchazeči byli tedy zaškolováni ještě předtím, než došlo k nabytí účinnosti zákona o PMS. Během tohoto vzdělávacího programu bylo zúročeno mnoho zkušeností ať už z předchozích pěti let praxe v ČR, ale bylo čerpáno i ze zahraničních zkušeností.

Mezníkem je určitě rok 2000, kdy byl parlamentem schválen návrh zákona o PMS. Tento zákon pak nabyl účinnosti dne 1.1.2001.

3.2 Novelizace TZ a TŘ v oblasti alternativních trestů od roku 1990 do roku 1999

Novelou č. 175/1990 Sb., ze dne 2.5.1990 došlo ke zrušení trestu smrti a zavedení trestu odnětí svobody na doživotí. Z hlediska alternativních trestů je pak významné rozšíření možnosti aplikace peněžitého trestu na jakékoliv trestné činy, ať už nedbalostní či úmyslné, pokud je horní hranice stanovena na maximálně 3 roky a pokud současně nebyl ukládán trest odnětí svobody, a to i tehdy, když pachatelova činnost nebyla zaměřena na získání majetkového prospěchu. Nynější právní úprava je však odlišná. Současný trestní zákoník v § 67 uvádí:

(1) Peněžitý trest může soud uložit, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.

(2) Bez podmínek odstavce 1 může soud uložit peněžitý trest pouze v případě, že

a) trestní zákon uložení tohoto trestu za spáchaný trestný čin dovoluje, nebo

b) ho ukládá za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá.

(3) Jako samostatný trest může být peněžitý trest uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.³²

Dne 29.6.1995 došlo k další významné novelizaci. Velmi zásadní bylo zavedení trestu obecně prospěšných prací. Podle důvodové zprávy k novele č. 152/1995 Sb. podmínky pro uložení trestu obecně prospěšných prací jsou vymezeny tak, aby se tento druh trestu uplatnil u pachatelů méně závažných trestných činů, na něž není třeba působit trestem odnětí svobody a z nějakého důvodu zároveň nepostačuje nebo není vhodné uložení samostatného peněžitého trestu. Aktuální bude ukládání tohoto druhu trestu zejména za projevy vandalství, výtržnictví nebo méně závažné majetkové trestné činnosti, kde je žádoucí na pachatele působit i veřejným míněním.³³

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem přinesla novela ze dne 24.9.1997 č. 253/1997. Díky této novele došlo k zařazení probace do trestního zákoníku.

³² aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 67

³³ NEČADA, Václav. Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 30.

4 Historický vývoj v zahraničí

Prvopočátky vývoje probační a mediační služby bychom mohli nalézt již v raném období. Nejednalo se však o probaci a mediaci jako takovou, ale spíše šlo o jednotlivé formy dohledu. Typicky můžu uvést např. dohled nad otroky nebo vyhnanství. Zrod probace jako takové můžeme datovat roku 1823, kdy byla založena v Holandsku Nizozemská společnost pro morální pozvednutí vězňů. Hlavními aktivitami organizace založené úspěšnými holandskými kupci – filantropy bylo zajištění vzdělávání, náboženského vedení vězňů o poskytnutí morální a částečně i materiální podpory po jejich propuštění.³⁴

Stejně tendence můžeme nalézat i v dalších zemích. Velmi proslulý je pak tzv. Americký otec zakladatel probace John Augustus. Jednalo se o obuvníka, který se snažil před soudem prosadit výhodnost a účelnost osobní záruky za konkrétního kriminálního. Taktéž navrhoval určení jakési zkušební doby, a kromě toho i poskytování sociální podpory. Díky tomuto obuvníkovi můžeme v současnosti vidět PMS jako složku, která spolupracuje s jednotlivými soudy.

Nyní bych se zaměřila na historii PMS v různých zemích. Zároveň bych ale chtěla uvést, že je nutné si uvědomit, že vývoj v zahraničí probíhal poměrně dlouhou dobu, ale státy tzv. východního bloku, musely tuto cestu absolvovat za mnohonásobně kratší dobu, cca 20 let a je proto velmi obdivuhodné, že máme takto pokročilý systém spolupráce soudů a PMS i za těchto ztížených podmínek.

4.1 Anglie a Wales

Pokud se budeme bavit o historii PMS v Anglii a Walesu, musíme zmínit, že systém v těchto zemích je odlišný od našeho. Činnost PMS je v Anglii a Walesu vykonávána samostatnými organizacemi, kterých v minulosti bylo okolo 60. Nejedná se tedy o ucelený systém, jako tomu je například v České republice. Zahájení činnosti PMS můžeme spatřovat již v 19. století, kdy tehdejší smírčí soudy řešili trestné činy. Opravdu velké množství těchto trestných činů bylo páčáno v opilosti. Z tohoto důvodu se tiskař z jihovýchodní Anglie, Frederick Rayner, rozhodl v roce 1876 darovat peníze na boj s touto kriminalitou.

Díky těmto penězům byli zřízeni tzv. misionáři policejních soudů, kteří měli za úkol odvracet tyto kriminálníky od páčání trestné činnosti, drželi delikventy od alkoholu a snažili

³⁴ Probation in Europe, A.M. van Kalmthout & I. Dumescu (eds.) (2008), The Nijmegen, Netherlands : Wolf Legal Publishers/CEP* ISBN : 978-90-5850-450-0 Price: euro47.50 (CEP members: euro35), str. 3

se jim najít bydlení. Tito misionáři bývají označováni za průkopníky činnosti PMS na tomto území. Postupně však došlo k rozšiřování činnosti na všechny typy pachatelů trestné činnosti. Toto rozšíření proběhlo v roce 1907, kdy byl schválen zákon o podmíněném prominutí trestu.

K tomu, aby mohlo dojít k takovéto formě pomoci, či dohledu musel být uložen tzv. probační příkaz. Tento příkaz však nebyl rozhodnutím soudu a byl považován za netrestní opatření, kterým zůstal až do roku 1991. Znamenalo to tedy, že místo toho, aby byl pachatel odsouzen trestem soudu, mohl místo uložení trestu soudem získat tento příkaz s cílem napravit své chování.

Další rozšíření činnosti se pak týkalo mladistvých, kde misionáři zastávali významné postavení při rozhodování o zabezpečení dětí, či pomáhali soudům při vynášení rozsudku. V roce 1967 byla zaveden parole a dohled. Činnost misionářů byla opět rozšířena o tresty na doživotí, kde dohled mohl trvat i 10 let. Postupem času došlo na rozšíření ku obecně prospěšným pracím a dalším alternativním trestům.

Musíme si také uvědomit, že probační úředníci tedy misionáři pracovali zcela samostatně a byli pouze pod dohledem nadřízeného pracovníka PMS. Zpočátku činnost vykonávali misionáři – jednalo se o bývalé vojáky, ale postupem času zhruba v 70. letech došlo k zvýšení nároků na výkon této činnosti, kdy byla požadována odborná vysokoškolská kvalifikace.³⁵

4.2 Francie

Pokud se chceme bavit o historii PMS ve Francii, i zde nacházíme určitá specifika. Francouzská PMS je kombinací výkonu úřední moci a tzv. Nového policejního dohledu. Znamená to tedy, že nejde o výlučně státní službu. Převaha soukromého sektoru byla typická především pro 19. století, kdy porozsudkovou činnost vykonávaly nejdříve křesťanské organizace a později pak další společnosti. V roce 1893 došlo ke sjednocení těchto společností. Stát se v tomto období podílel pouze finanční pomocí. Od roku 1945 pak započal vývoj této činnosti ve státní sféře.

Francie je odlišná i tím, že se zabývá prevencí kriminality i v místní/lokální politice. V praxi to tedy funguje tak, že byla vytvořena síť, která propojuje ústřední a místní vládu a soudní a policejní systém. V minulosti byla ve Francii probace cílena výhradně na pachatele

³⁵ DERKS, Jack. Probace v Evropě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 40.

trestného činu, nyní se však zaměřuje na větší okruh, tedy cílí především na ochranu oběti a společnosti.³⁶

4.3 Německo

V Německu započal vývoj PMS až rapidně později. Pokud se podíváme na systém trestání v Německu, až do 20. století neměl tento stát potřebu pomáhat pachatelům. Prvopočátky pomoci nalezneme v křesťanské humanitární pomoci, která se ale nejprve vztahovala pouze na vězně a až později na osoby propuštěné z vězení. V počátcích stála probační činnost pouze na dobrovolnické pomoci, nicméně v současnosti je systém založen na zaměstnancích na plný úvazek. I když tomu tak je, tak Německo má spoustu organizací, které se nadále věnují pomoci. Jde o soukromé charitativní organizace, péče na podporu pro propuštění pachatelů nebo asociace na probaci.

V roce 1953 byla zavedena probace pro mladistvé a dospělé. Podstatný rozvoj a využití PMS přinesl až rok 1969, kdy byla rozšířena možnost uplatnění podmínečného prominutí trestu, parole a podmínečného propuštění.

Současný systém zahrnuje služby PMS do integrovaného systému trestního práva, ale zároveň je zachována vazba na další služby, které jsou poskytovány v rámci sociální péče. Vývoj činnosti PMS v Německu neustává, zvyšuje se její profesionalita a dochází k dalšímu rozvoji alternativních trestů.³⁷

³⁶ DERKS, Jack. Probace v Evropě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 60.

³⁷ DERKS, Jack. Probace v Evropě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 93.

5 Současná právní úprava

5.1 Mezinárodní úprava

Trestní právo, trestní řízení a obecně ukládání trestů bývá dost často spojováno s omezováním základních práv. Můžeme hovořit o omezení majetkových práv člověka, cti, ale především omezení osobní svobody. Z tohoto důvodu můžeme vnímat jako nejvýznamnější pramen na poli evropského práva **Evropskou úmluvu o ochraně základních práv a svobod**, která byla podepsána v roce 1954. Tato úmluva vymezuje nespočet základních práv. Právo na život, právo na spravedlivý proces, zákaz otroctví a mučení, právo na svobodu projevu, zákaz diskriminace a podobně.

Podívejme se na nejvýznamnější články tohoto dokumentu. Prvním z nich je právo na spravedlivý proces. V rámci tohoto článku je vymezeno především to, že každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.³⁸ Právo na spravedlivý proces však obsahuje mnoho komponentů. Typicky seznámení s tím, co je osobě kladeno za vinu, dostatek času k přípravě obhajoby, právo na tlumočníka a právo na obhájce. Musíme uvést, že součástí práva na spravedlivý proces je také to, že pokud není pravomocně prokázána vina, hledí se na osobu jako na nevinnou.

Dalším významným článkem je také článek 5, který nám říká, že nikdo nesmí být zbaven osobní svobody, ale zároveň uvádí výjimky. Jmenovat můžeme zákonné uvěznění po odsouzení soudem, zatčení z důvodného podezření o spáchání trestného činu, zatčení z důvodu vyhýbání se výkonu trestu, nebo aby byl zajištěn výkon trestu apod.

V neposlední řadě pak článek 7 této úmluvy, který hovoří o projevu základních zásad českého trestního práva, tedy zásady *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege* a zásady zákazu retroaktivity v neprospěch pachatele. V tomto článku je uvedeno, že nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.³⁹

³⁸aktuální znění: Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících – čl. 6

³⁹ aktuální znění: Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících – čl. 7

Jako další pramen pak můžeme označit **Evropskou úmluvu o dohledu nad podmíněnými odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli**. Tato úmluva byla přijata v roce 1964, Českou republikou však byla podepsána až v roce 1999. Tato úmluva obecně upravuje možnost ze strany dožadujícího státu, tedy státu, který vynesl trest, aby požádal stát, ve kterém má pachatel bydliště, k vykonání dohledu, a v případě, že to bude nutné, zajistil výkon trestu.

Dalším pramenem můžeme označit tzv. **Tokijská pravidla**, která můžeme označit jako minimální pravidla OSN týkající se trestů, která jsou nespojena s trestem odnětí svobody. Je však nutné uvést, že se jedná o doporučení. Nejde tedy o klasickou právní závaznost.

Dále můžeme na poli evropského trestního práva hovořit o řadě doporučení. Prvním příkladem může být **Doporučení č. R (99) 19 o mediaci v trestních věcech**. Dále pak **Doporučení Rec (2003) 22 o podmíněném propuštění** či **Doporučení Rec (2006) 13 o výkonu vazby, podmínkách jejího výkonu a zárukách proti jejímu zneužití**.

Velmi významným doporučením je **Doporučení CM/Rec (2010) 1, tzv. Evropská probační pravidla**. Toto doporučení vyjmenovává některé základní pojmy týkající se probace, základní principy, které by při své činnosti měli dodržet probační orgány, dále pak organizaci, či výkon dohledu. Jde o jakousi příručku pro probační orgán.

Posledním doporučením je **Doporučení Rec (2006)2**. Toto bývá označováno jako tzv. Evropská vězeňská pravidla. Jedná se o takový dokument, který má sloužit jakožto instrukce či vodítko k tomu, jakým způsobem by mělo být jednáno s vězni. Nalezneme zde úpravu umístění a ubytování vězňů, vězeňského režimu, poskytování zdravotní péče či oděvů vězňů.

5.2 Ústavní zakotvení

Předmětem ústavního práva je nepochybně regulace základních společenských vztahů, tj. takových vztahů, které jsou pro samou existenci, organizaci a fungování společnosti nezbytné. Obecně můžeme dovodit, že fungování Probační a mediační služby nemůžeme považovat pro fungování společnosti jako věc nezbytnou. Z tohoto důvodu nenalezneme na ústavní úrovni specifickou úpravu. Ani v Ústavě, Listině základních práv a svobod či jiném ústavním zákoně není Probační a mediační služba upravena.

Obecně však můžeme říct, že v Listině základních práv a svobod v čl. 36 a násl. upraveno právo na soudní a jinou právní ochranu. S tímto právem je napojeno i právo na spravedlivý proces.

Bezpochyby pak můžeme říct, že pravomoc Probační a mediační služby můžeme zařadit pod právo na spravedlivý proces, i přestože, že není v Ústavě ani Listině základních práv a svobod zakotvena.

5.3 Zákonná úprava

Činnost probační a mediační služby nalezneme v zákoně č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, u kterého došlo k novelizaci s datem účinnosti 1.2.2022, kterou byla významně posílena pravomoc Probační a mediační služby. Hned v paragrafu 1 nalezneme zásadní změnu, kterou je rozšíření pravomoci Probační a mediační služby i na řízení ve věcech osob mladších 15 let.

Jako další pramen můžeme označit zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, kde se činnost probačních úředníků prolíná celým právním předpisem a zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, zde můžeme zejména uvést § 49 a násl. které se týkají dohledu, dále pak alternativních trestů, tedy trestů nespojených s odnětí svobody.

6 Probační a mediační služba v institutu podmíněného propuštění

6.1 Vysvětlení pojmu podmíněné propuštění

Pro pochopení souvislostí v rámci mé diplomové práce je třeba vymezit pojem podmíněné propuštění. Ještě předtím, než k takovému vymezení dojde, je třeba si uvědomit, že podmíněné propuštění není institut, na který má osoba odsouzeného nárok. V tomto směru se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 15.2.2022, a to tak, že Ústavní soud úvodem připomíná, že podle jeho ustálené judikatury neexistuje ústavně zaručené právo na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Posouzení splnění zákonných podmínek je věcí soudcovské úvahy. Je tedy na obecných soudech, aby zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány a aby své úvahy přiměřeným způsobem odůvodnily. Ústavní soud zásadně respektuje takové nezávislé rozhodnutí obecných soudů, nicméně je povolán zasáhnout, vybočuje-li výklad obecných soudů ze zásad řádně vedeného trestního řízení.⁴⁰

V jiném starším rozhodnutí ale Ústavní soud uvedl, že podmíněné propuštění obecně musí být otevřeno všem odsouzeným, včetně odsouzeným k výjimečným trestům či odsouzeným-recidivistům. Možnost podmíněného propuštění poskytuje odsouzeným perspektivu a naději, která je může motivovat k nápravě. Samotné podmíněné propuštění, a to i ve spojení s doprovodnými opatřeními, jako je probační dohled, pak představuje významný prostředek k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného na svobodě, a to už proto, že umožňuje pozitivně usměrnit a usnadnit jeho přechod z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu, a tak mu pomoci k vedení řádného života.⁴¹

Nynější trestní zákoník charakterizuje podmíněné propuštění v § 88, který zní:

(1) Soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného, a

a) odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody, nebo

b) odsouzený, jenž nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin,

1. kterým byla nebo měla být způsobena smrt, nejde-li o trestný čin zabití podle § 141

⁴⁰ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2022, sp. zn. IV. ÚS 2393/21

⁴¹ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 3.1.2017, sp.zn. I ÚS 2201/16-1

odst. 1,

2. kterým byla nebo měla být způsobena těžká újma na zdraví,

3. jehož znakem je spáchání na těhotné ženě nebo na dítěti,

4. který spáchal jako člen organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo zvláště závažný zločin účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361),

5. který spáchal v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu účasti na teroristické skupině (§ 312a), financování terorismu (§ 312d), podpory a propagace terorismu podle § 312e odst. 3 nebo vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f), nebo

6. který je uveden v hlavě třetí, sedmé, deváté, dvanácté a třinácté zvláštní části tohoto zákona nebo v odstavci 4,

a který dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody, vykonal alespoň třetinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody.

(2) Jestliže odsouzený za přečin prokázal svým vzorným chováním a plněním svých povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba, může ho soud podmíněně propustit na svobodu i předtím, než vykonal část trestu odnětí svobody vyžadovanou pro podmíněné propuštění podle odstavce 1. Soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život.

(3) Soud při rozhodování o podmíněném propuštění odsouzeného za zločin přihlédne také k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu a zda částečně nebo zcela nahradil či jinak odčinil škodu nebo jinou újmu způsobenou trestným činem nebo zda vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Jestliže odsouzený vykonával ochranné léčení před nástupem výkonu trestu odnětí svobody nebo v jeho průběhu, přihlédne soud i k projevenému postoji odsouzeného k výkonu ochranného léčení.⁴²

Odstavcem tři však dané ustanovení nekončí. V odstavci čtyři můžeme nalézt výčet trestných činů, u kterých je možné si o podmíněné propuštění zažádat až po dvou třetinách vykonaného trestu. Zde se jedná o závažnou kriminalitu nebo o trest odnětí svobody na 20–30 let. Odstavec 5 nám pak charakterizuje možnost propuštění u trestu na doživotí.

⁴² aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 88

6.2 Řádné a mimořádné podmíněné propuštění

Na základě zákonné definice můžeme rozeznávat řádné a mimořádné podmíněné propuštění. Základní rozdíl mezi řádným a mimořádným podmíněným propuštěním spočívá v tom, že v případě řádného podmíněného propuštění zákon jednoznačně stanoví spodní výměru délky trestu, kterou musí odsouzený ze svého trestu vykonat, zatímco v případě předčasného podmíněného propuštění, tedy mimořádného, žádná spodní výměra trestu stanovena není. V případě řádného podmíněného propuštění se poté jednotlivé formy dále dělí především s ohledem na spodní hranici trestu, kterou je odsouzený povinen minimálně vykonat, než může být podmíněně propuštěn.⁴³

6.3 Obligatorní a fakultativní podmínky podmíněného propuštění

6.3.1 Obligatorní podmínky

Zákonodárce v rámci ustanovení § 88 tr. zákoníku vymezuje, jaké zákonné předpoklady musí odsouzený naplnit, aby mohl žádat o podmíněné propuštění.

Jsou zde předpoklady, které jsou dány pro všechny typy podmíněného propuštění, tj. jedná se o předpoklady obligatorní, které musí být naplněny vždy a jsou východiskem pro všechny druhy podmíněného propuštění. Jako první předpoklad můžeme uvést, že odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení.

Z judikatury Ústavního soudu vyplývá požadavek, aby obecné soudy o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody rozhodovaly vždy na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu, tedy komplexních informací o odsouzeném vztahujících se nejen k jeho minulosti, ale také k aktuálnímu stavu nápravy a polepšení během výkonu trestu a dalším relevantním okolnostem. Tyto údaje pak samozřejmě nestačí jen shromáždit, nýbrž obecné soudy se jimi musí také skutečně zabývat a vzít je v potaz při posouzení dotčené žádosti.⁴⁴

Ústavní soud se nadále ve svém jiném nálezu vyjádřil tak, že při zvažování, zda se odsouzený polepšil, je třeba primárně hodnotit, za co mu byly uloženy kázeňské odměny či tresty, nikoli však kolik mu jich bylo uloženo. Za znak či projev polepšení či nepolepšení

⁴³ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 79-87

⁴⁴ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2201/16- 1

odsouzeného nelze bez bližšího odůvodnění považovat jednoduché skutečnosti nenavázané na změnu jeho vnitřního postoje (například uklizení podlahy či naopak nepořádek na cele).⁴⁵

Druhým kritériem je pak to, že z chování odsouzeného můžeme očekávat, že povede řádný život anebo soud přijme záruku za odsouzeného. Co se týče zákonné podmínky spočívající v prognóze vedení řádného života na svobodě, stěžovatel upozorňuje, že tato se vztahuje k budoucnosti, a proto její nesplnění nelze dovozovat z minulého chování odsouzeného.⁴⁶ Musíme tedy samozřejmě přihlédnout k tomu, jak se osoba odsouzeného chovala, ale je nutné myslet i na budoucnost, na snahu po nápravě a odčinění všeho, co pachatel spáchal.

Pokud se podíváme na možnost soudu přijmout záruku, hmotněprávní úprava nestanoví, kdo může takovou záruku poskytnout. Proto musíme hledat v trestním řádu, kde § 331 odst. 4, kde se říká, že nabídnout záruku může zájmové sdružení občanů.

Zájmová sdružení občanů, jsou jimi odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve a náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely.⁴⁷ Nejvyšší soud se ve svém rozhodnutí vyjádřil tak, že Hlavním cílem záruky společenské organizace za nápravu obviněného (§ 4 odst. 1 tr. ř.) je výchovným působením kolektivu pracujících přispět k nápravě a převýchově obviněného.

Je proto povinností soudu, aby si před přijetím nabídnuté záruky řádným způsobem objasnil otázku, zda tu jsou předpoklady, aby se obviněný napravil výchovným působením kolektivu pracujících, zejména zda společenská organizace, která nabídla převzetí záruky, je vůbec schopna úkol nápravy obviněného úspěšně splnit.⁴⁸

V České republice je v souvislosti s institutem podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody využíván tzv. model diskreční, tedy je zapotřebí, aby odsouzený vykonal

⁴⁵ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18

⁴⁶ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2201/16

⁴⁷ GŘIVNA, Tomáš. Zájmová sdružení občanů. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

⁴⁸ Nejvyšší soud: Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 1. 1972, sp. zn. 11 Tz 98/71

určitou zákonem stanovenou část uloženého trestu a dále splnil zákonem požadované podmínky, jejichž splnění bude posuzovat příslušný orgán⁴⁹

Musí se jednat o vykonání části trestu, který byl odsouzenému uložen nebo zmírněn rozhodnutím prezidenta České republiky. Je nutné se ale vymežit, že tento bod se neuplatní u mimořádného podmíněného propuštění, tedy dle § 88 odst. 2 trestního zákoníku, neboť zde zákon stanoví, že může být osoba podmíněně propuštěna i před tím, než vykonala část trestu.

Hranice pro jednotlivá propuštění jsou stanoveny následovně:

- § 88 odst. 1 písm. a) – výkon alespoň poloviny uloženého či zmírněného trestu
- § 88 odst. 1 písm. b) – osoba je ve vězení poprvé, ale nejde o taxativně vymezený trestný čin – 1/3 uloženého či zmírněného trestu
- § 88 odst. 4 - taxativně vymezené trestné činy + výjimečný trest na 20-30 let – výkon 2/3 trestu uloženého či zmírněného
- § 88 odst. 5 – osoba odsouzena na doživotí – výkon trestu minimálně 20 let, vždy zde ale přihlížíme k okolnostem daného případu.

6.3.2 Fakultativní podmínky

Pokud se podíváme na fakultativní podmínky, tak musíme vymežit, že jsou to takové podmínky, ke kterým soud přihlíží pouze u zločinu.

Mezi tyto podmínky můžeme zařadit náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení. Je nutné právě v tomto kontextu zmínit, že pokud nebude osoba ve věznici zaměstnaná, pak je pro ni jistě náročné hradit škodu, újmu nebo bezdůvodné obohacení. Zaměstnávání je důležitou součástí režimu výkonu trestu odnětí svobody. Má význam nejen z hlediska vytvoření potřebných pracovních návyků a dosažení pracovní kvalifikace odsouzených jako důležitého prvku jejich resocializace, ale je prakticky nejdůležitější náplní rozvrhu dne představující smysluplné a obecně prospěšné trávení času. V neposlední řadě má zaměstnání pro odsouzené (a přeneseně pro jeho rodinu, ale i poškozené trestnou činností) a nepochybně i pro věznici významný ekonomický přínos.⁵⁰

⁴⁹ KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jakožto jeden z možných institutů napomáhajících snazší resocializaci odsouzeného. *Trestněprávní revue*, 2019, č. 2, s. 35-39

⁵⁰ KRÁL, Vladimír. K zaměstnávání odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 2, s. 59–60

Pokud osoba zaměstnání nemá, pak za této situace soud zkoumá jednak, zda odsouzený aspoň projevil snahu náhradu škody řešit, tedy zda kontaktoval poškozeného s omluvou, příp. s návrhem částečné úhrady či splátkového kalendáře, a dále soud zkoumá, co se stalo s penězi z trestné činnosti.⁵¹

Další podmínkou můžeme označit včasný nástup do výkonu trestu. Za osobu, která se podrobila včasnému nástupu můžeme označit tu osobu, která se dostavila do výkonu věznice ve lhůtě, ve které byla vyzvána předsedou senátu. Zde je však nutné i uvědomit, že je možné užít náhradní doručení, tzn. vhodit do schránky. Toto je velice problematické, neboť může dojít k tomu, že osoba ani nemusí zjistit, kdy má nastoupit do výkonu trestu.

Poslední, avšak neméně významná podmínka hovoří o postoji osoby odsouzené k výkonu ochranného léčení. Jde ale pouze o případ, pokud odsouzený vykonal ochranné léčení před nástupem do výkonu trestu, nebo v průběhu výkonu trestu.

(1) Soud uloží ochranné léčení v případě uvedeném v § 40 odst. 2 a § 47 odst. 1, nebo jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.

(2) Soud může uložit ochranné léčení i tehdy, jestliže

a) pachatel trestný čin spáchal ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, nebo

b) pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním; ochranné léčení však neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout.⁵²

6.4 Činnost před rozhodnutím o podmíněném propuštění

Jak zmiňuji v úvodu této práce, ráda bych se detailněji podívala právě na proces v institutu podmíněného propuštění, kterým musí projít každá odsouzená, která chce podat žádost o podmíněné propuštění. Pro tuto konkrétní práci budu čerpat ze zkušeností právě ve věznici ve Světlé nad Sázavou. Chci se zaměřit právě na tuto věznici, protože mám zprostředkované informace ze střediska v Havlíčkově Brodě. Tento postup, který v práci

⁵¹ VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 79-87

⁵² aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 99

uvádím se, ale týká pouze situace, kdy osoba odsouzené naváže spolupráci s Probační a mediační službou. Pokud spolupráci nenaváže, podává žádost prostřednictvím ředitele věznice.

Zákon stanoví, kdy si osoba odsouzená může požádat o podmíněné propuštění, nicméně už se nedozvíme, jaká je praktická realizace.

Pátrala jsem po větších podrobnostech. Rozhodující v celém programu je určitě to, že si odsouzená musí uvědomit, že žádost o podmíněné propuštění je proces aktivní, který musí vycházet z její strany a je odpovědná za své chování. V případě zájmu je prvním krokem odsouzené kontaktování určeného pracovníka věznice. Může se jednat o vychovatele, sociálního pracovníka. Taktéž se může jednat o odborného zaměstnance. Tyto osoby jsou znalé práce Probační a mediační služby, a proto jsou schopny odsouzeným poradit.

Osoba odsouzené musí vyplnit formulář, který je nazýván jako podnět ke spolupráci s Probační a mediační službou. Tento podnět by zvládla osoba odsouzené vyplnit i sama, nicméně jsou tu kritéria, kde je třeba pomoci ze strany odborného personálu. Konkrétně můžeme uvést lhůty pro jednu polovinu či třetinu trestu. Tyto lhůty jsou to nejtěžší, co musí odsouzené vyplnit. Uvádím to z toho důvodu, že z Probační a mediační služby mám potvrzeno, že se občas i kvalifikovaným zaměstnancům stane, že špatně spočítají lhůtu. Soud je poté informuje, že ještě odsouzená nemá nárok na podmíněné propuštění. Je na vůli odsouzené, zda vezme návrh zpět, nebo zda dojde k zamítnutí.

V podnětu uvede odsouzená své identifikační údaje – jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, místo výkonu trestu, také adresu, kde žila před výkonem trestu a adresu, na které se hodlá zdržovat po propuštění. Dále se uvádí, zda byla osoba v minulosti odsouzena, nebo zda už byla podmíněně propuštěna. Dále pak další otázky týkající se právě trestné činnosti.

Odsouzená dále uvádí osoby, se kterými byla v kontaktu v rámci výkonu trestu – jde typicky o sociální pracovníci, nebo personál věznice. Navíc pak osoby, na které se PMS může obrátit v případě doplňujících dotazů. Taktéž musí být uvedeno, jaké kroky podnikla osoba odsouzená v souvislosti s budoucím bydlením, zaměstnáním nebo i s návratem do rodiny. Jedna otázka se také týká toho, co odsouzená učinila pro to, aby nahradila škodu, která byla způsobena oběti.⁵³

⁵³ Vše čerpáno z informací o podnětu na středisku PMS

Tento podnět je pak doručen středisku PMS v obvodu, pod který daná věznice spadá. Co pro mě bylo určitě překvapující, je to, že Probační a mediační služba si volí, které spolupráce na základě podnětů budou zahájeny. Současně se ve Věznici ve Světlé nad Sázavou nachází přes 900 odsouzených a určitě není v silách jednoho střediska vyřídit všechny tyto podněty. Vedoucí střediska mi sdělila, že si tedy musí vybrat, neboť rozhodně nemají tolik probačních úředníků, aby mohlo být vyhověno všem. Mezi jejich případy tak nepatří věci naprosto jednoznačné, kde není jejich zpráva potřebná, neboť je zde jasné, že odsouzené naplnily všechny podmínky. Bylo mi sděleno, že v našem středisku se zabývají především odsouzenými, které jsou matky a mají své děti na svobodě, dále pak taktéž složitými případy, závažnější kriminalitou, kde není otázka podmíněného propuštění tak jasná.

Taktéž mi bylo sděleno, že si Probační služba konkrétně v této věznici nevybírám odsouzené, které mají ve výkonu trestu své děti. Tady je o osoby odsouzené natolik přepečováváno, že není jejich pomoc potřeba. Vyplněný podnět užije Probační a mediační služba k tomu, aby se seznámila s osobou odsouzené, aby mohla kontaktovat osoby zde uvedené a zjistit bližší informace.

Středisko Probační a mediační služby posuzuje v rámci svých zpráv především tři kritéria: kritérium újmy, možnost či pravděpodobnost recidivy a selhání sankce. V rámci kritéria újmy mají oběti trestných činů možnost vyjádřit se, co pro ně spáchání trestného znamenalo, jak se to na nich projevilo a také to, zda souhlasí s tím, že bude osoba pachatele podmíněně propuštěna. Toto jejich vyjádření obdrží i soudce. Problematika ale nastává v tom, že oběti nechápou, že i přes jejich nesouhlas může být osoba propuštěna.

Možnost a pravděpodobnost recidivy je kritériem, kde se posuzuje povaha spáchaného trestného činu, konkrétní situace pachatele, ve které se nacházel a která mohla vést ke spáchání trestného činu. Poté samozřejmě osoba pachatele a také to, jestli se jedná o prvotrestaného pachatele či nikoliv. Vždy je samozřejmě nutné přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu.

Problematickou otázkou je pak bod selhání sankce. Je velmi těžké odhadnout, jestli konkrétní sankce zabere. Odsouzené při možnosti podmíněného propuštění naslibují vše možné, ale realita může být jinde. Z tohoto důvodu je tato otázka nejvíce kritická, protože je velmi obtížné zhodnotit, jak se odsouzená po podmíněném propuštění bude chovat.

Kromě výše uvedených bodů jsou součástí zprávy Probační a mediační služby další hlediska. Probační a mediační služba má výhodu, neboť má na rozdíl od věznice prostor pro ověřování a zjišťování relevantních informací.

Mezi jednotlivá kritéria, které jsou ve zprávě hodnoceny patří spolupráce osoby odsouzené se střediskem. Zvažuje se především postavení odsouzené ke spolupráci, jestli je spíš pasivní, či nikoliv. Zda se zajímá o řešení své konkrétní situace, zda již byla v minulosti evidovaná v PMS a jaký byl výsledek této spolupráce.

Dalším kritériem je trestní anamnéza. Zde se hodnotí předchozí trestní stíhání ale i to, jak odsouzená vykonává současný trest. Dalším bodem jsou osobní a sociální poměry odsouzeného. Je nutné řešit, jaká je situace v rodině odsouzené, jestli komunikuje se svou rodinou, jaké bylo rodinné soužití před nástupem do výkonu trestu a co všechny zúčastněné strany očekávají do budoucna. Pro žádost o podmíněné je také rozhodující, zda má osoba příslib k zaměstnání. Zde se posuzuje, zda jde o legální příjmy a také o to, jestli z nich je odsouzená schopna pokrýt běžné výdaje včetně základních životních potřeb. V rámci zaměstnání je ale také nutné uvést, čím se osoba živila v minulosti a zároveň uvést i její dluhy, kam typicky můžeme zařadit náhradu škody nebo soudní výlohy.

Dalším faktorem je bydlení. Mezi hlavní kritéria patří právní vztah k bydlení, dále pak stálost či dočasnost a také zhodnocení osob, se kterými má odsouzená bydlet. Často jde o kritérium, které je velmi problematické. Může docházet k tomu, že na malém prostoru bydlí velké množství lidí a není už ani prostor pro bydlení další osoby. Z tohoto důvodu také může dojít k tomu, že zpráva je nedoporučující. Pro bydlení není postačující ani bydlení na ubytovnách.

Dalším kritériem je závislost na omamných a psychotropních látkách ve kterém musí být zohledněno, jak dlouho je osoba závislá, jak často tyto látky užívá/užívala a také zda se podrobila léčbě. Samozřejmě se kromě závislostí řeší i problematika osoby odsouzené. Především jestli je schopná respektovat autority, zda je agresivní, násilná. Zda nedochází k manipulaci s ostatními lidmi, či zda je odsouzená schopná racionálního uvažování.

Posledním kritériem je spolupráce s obětí a postoj pachatele ke spáchanému trestnému činu. Hovoříme o náhledu na trestný čin, přijetí odpovědnosti za tento čin a postoj ke způsobeným následkům.

Po zhodnocení všech kritérií sepíše probační úředník závěrečné stanovisko, ve kterém se buď přikloní k propuštění či nikoliv.

Návrh na podmíněné propuštění podává k soudu odsouzená prostřednictvím ředitele věznice, kde vykonává svůj trest. Věznice k tomuto návrhu připojí svou zprávu o tom, jak se odsouzený chová. Pro odsouzenou je klíčové rozhodně její chování ve věznici, ale také to, zda se zapíše do některého programu, který věznice nabízí. I tady je to ale obtížné, neboť místa v těchto programech jsou početně omezené.

Konkrétně věznice ve Světlé nad Sázavou spolupracuje s různými neziskovými nevládními organizacemi, které nabízejí programy s různou tematikou. Dokončení některých z programů může mít vliv na rozhodnutí soudu, proto se většina odsouzených snaží zapojit.

Tyto programy jsou zaměřeny na konkrétní problémy, které odsouzený řeší. První z kategorií může být závislost na omamných a psychotropních látkách. Konkrétně ve Světlé můžeme nalézt tři organizace. Každá z nich se věnuje závislostem v různé intenzitě v měsíci. Nalezneme zde organizaci Sananim, neziskovou organizaci Laxus a Podané ruce. Všechny tyto organizace snaží minimalizovat závislost na návykových látkách, podporují odsouzené v abstinenci a také se snaží připravit odsouzené na návrat do společnosti po výkonu trestu odnětí svobody.

Věznice se ale nezabývá pouze řešením závislostí na omamných látkách. Věznice také nabízí programy týkající se dluhové problematiky. Jedním z programů je: Jak na dluhy, dále FINANCE a VT, či oddlužení bez následku. Dále se pak jedná o programy, které pomáhají odsouzeným se zaměstnáním či bydlením. Pro mě osobně bylo milým překvapením, že věznice nabízí projekt „Mámu potřebuji“. Jde o program, který má zajišťovat co nejširší kontakt mezi matkou a dětmi, ať už formou hovorů přes Skype, nebo formou dětských dní ve věznici.⁵⁴

Ve Věznici ve Světlé nad Sázavou jsou odsouzeným taktéž k dispozici psychologové. Jejich programem je např. program 3 Z – zastav se, zamysli se, změň se. Dále program FEDDO – kde se pracuje s odsouzenými, které páchaly trestnou činností na dětech, nebo program

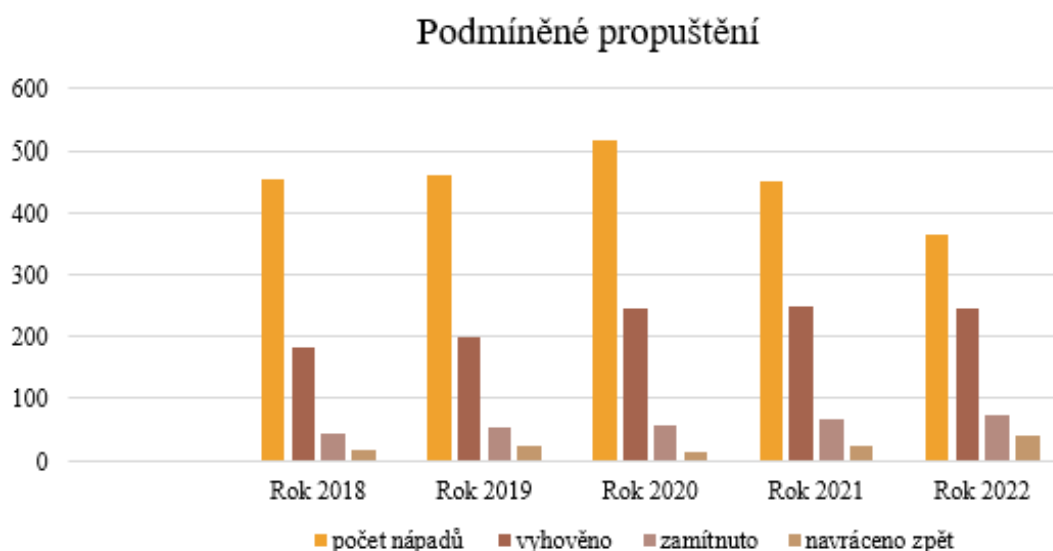
1. ⁵⁴ Věznice Světlá nad Sázavou. Spolupráce s nevládními organizacemi[online]. vscr.cz, [cit. 9. ledna 2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-svetla-nad-sazavou/sekce/spoluprace-s-neziskovymi-a-dalsimi-organizacemi>

Hrdinská cesta, kde se odsouzené snaží psycholog připravit na soběstačný život po vykonání trestu.

Jak jsem již zmiňovala, návrh na podmíněné propuštění musí podat osoba odsouzené prostřednictvím věznice, která ke svému návrhu přiloží svou zprávu z toho důvodu, aby soudce dostal kompletní balíček na základě kterého, má rozhodnout. Možné je ale také to, že žádost o podmíněné propuštění může podat ředitel věznice. Je nutné zmínit, že Probační a mediační služba nemusí mít na odsouzenou stejný názor a může dojít k tomu, že věznice vydá doporučující zprávu, zatímco Probační a mediační služba nikoliv.

V rámci podmíněného propuštění jsem učinila dotaz na Okresní soud v Havlíčkově Brodě, kdy mě zajímalo, kolik osob žádalo ročně o podmíněné propuštění, kolika žádostem bylo vyhověno a jaká je návratnost odsouzených zpátky do věznice. Časový horizont jsem stanovila na 5 let, tj. od roku 2018 do roku 2022.

	Počet nápadů	Vyhověno	Zamítnuto	Navráceno zpět
Rok 2018	457	182	47	20
Rok 2019	463	200	54	26
Rok 2020	514	247	57	17
Rok 2021	453	250	65	26
Rok 2022	364	246	72	42

Jak vidíme z grafu a výše uvedené tabulky, počty žádostí, kterým bylo vyhověno a počty žádostí, který došlo k zamítnutí se neshodují. Je nutné vzít v úvahu to, že může docházet ke

zpětvzetí návrhu na podmíněné propuštění, nebo osoba odsouzené vykoná celý trest ještě předtím, než je nařízeno veřejné zasedání.

6.5 Činnost Probační a mediační služby po podmíněném propuštění

To, co bude náplní práce Probační a mediační služby v tomto institutu závisí na rozhodnutí daného soudu. Vyjmenování možností, jak může soud rozhodnout nalezneme v ustanovení trestního řádu:

§ 331a

(1) Jestliže bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění za současného

a) vyslovení dohledu, použijí se na postup při výkonu dohledu přiměřeně § 330a a 350k,

b) uložení přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti anebo výchovného opatření, použijí se na postup při výkonu kontroly přiměřeně § 329 a 350l,

c) rozhodnutí, aby se podmíněně propuštěný ve stanovené části zkušební doby zdržoval ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části, použijí se na postup při výkonu této povinnosti přiměřeně § 334b až 334e,

d) rozhodnutí, aby podmíněně propuštěný ve zkušební době vykonal práce ve prospěch poskytovatele obecně prospěšných prací, použijí se na postup při výkonu této povinnosti přiměřeně § 336 až 339,

e) rozhodnutí, aby podmíněně propuštěný složil na účet soudu částku určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, může předseda senátu na žádost odsouzeného z důležitých důvodů

1. odložit složení této částky, a to na dobu nejvýše šesti měsíců ode dne, kdy rozhodnutí nabylo právní moci, nebo

2. povolit splácení této částky v měsíčních splátkách tak, aby byla celá zaplácena nejpozději do konce stanovené zkušební doby.⁵⁵

Zákon tedy umožňuje spoustu možností rozhodnutí. Pojďme se podívat na jednotlivé možnosti a s tím spojenou činnost Probační a mediační služby.

První variantou je, že bude rozhodnuto o podmíněném propuštění, kdy soud pouze stanoví zkušební dobu, po kterou musí odsouzený vést řádný život, ale nebudou uloženy žádné jiné podmínky, které nalezneme v tomto ustanovení trestního řádu. Trestní zákoník stanoví

⁵⁵ aktuální znění: Zákon č. 141/1996 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů - § 331 a

možnost uložit zkušební dobu na 1 rok až 7 let a počíná běžet podmíněným propuštěním na svobodu. Tato situace je pro Probační a mediační služba bez práce. Soud samotný tedy zjišťuje, zda osoba odsouzeného vede řádný život či nikoliv. Především tak činí výpisy z Rejstříku trestů a z Informačního systému evidence přestupků. Tento postup se užívá typicky v případech, kdy je jako trest uložen trest vyhoštění, kdy musí dojít k provedení výkonu uloženého trestu.

Druhou možností je podmíněné propuštění s vyslovením dohledu. Trestní zákoník charakterizuje dohled jako:

§ 49

(1) Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby (dále jen „probační úředník“), spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.

(2) Účelem dohledu je

- a) sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,
- b) odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

(3) Dohled nad pachatelem provádí probační úředník.⁵⁶

Pokud se podívám na vymezení účelu a pojmu dohledu, toto ustanovení je velmi jasné a srozumitelné. Kontakt s probačním úředníkem nejčastěji probíhá právě na středisku. Ale je možné, aby se odsouzený s probačním úředníkem domluvili i na místě bydliště odsouzeného. Pachatel je zároveň povinen spolupracovat s probačním úředníkem na tvorbě probačního plánu. Tento probační plán slouží k tomu, aby docházelo ke snazší resocializaci odsouzeného.

Jako další formu podmíněného propuštění můžeme chápat formu dohledu s uložením přiměřených povinností nebo omezení. Trestní zákoník tyto podmínky uvádí v § 48 odst.4.

Soud může jako přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uložit zejména

- a) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,
- b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,

⁵⁶ aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 49

- c) podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona,
- d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,
- e) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- f) zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,
- g) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,
- h) zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
- i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,
- j) veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo
- k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.⁵⁷

Ukládání těchto přiměřených povinností a omezení slouží především k tomu, aby byly řešeny ty problémy, které mohly nebo vedly pachatele ke spáchání konkrétního trestného činu. Plnění těchto povinností a omezení je velmi významné z toho hlediska, že hodnotíme, zda se pachatel řádně chová po uloženou zkušební dobu.

Mezi kritérium získání pracovní kvalifikace můžeme zařadit hlavně absolvování různých rekvalifikačních kurzů, školení apod. Je na úvaze soudu, zda zvolí, jaký kurz má osoba odsouzeného vykonat. Pokud tak neučiní, volí si odsouzený po domluvě s probačním úředníkem sám.

Pod bodem b) se skrývá vhodný sociální výcvik a převýchova. Vykonání této přiměřené povinnosti má přispět k tomu, aby si pachatel osvojil potřebné sociální dovednosti, které mu mají usnadnit, aby v budoucnu vedl řádný život a aby plnil své zákonné povinnosti a respektoval práva ostatních osob. Uložení této přiměřené povinnosti je proto vhodné zejména v případech, kdy soud na základě dostupných informací dospěje k závěru, že daný pachatel má vážné problémy se zvládnutím určitých situací (například že má sklony k agresivitě, kterou nedokáže ovládat), že nechápe význam svých zákonných povinností a práv dalších osob (například nerespektuje vlastnická práva jiných, což vedlo k páchaní majetkové trestné činnosti).⁵⁸

⁵⁷ aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 48

⁵⁸ ŠČERBA, Filip. § 48 [Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 34.

Další povinnosti a omezení jsou zpravidla ukládány při spáchání určitého trestného činu – pokud jsem spáchal svým činem nemajetkovou újmu, může mi být uloženo poskytnutí zadostiučinění. Při trestném činu, při kterém jsem zasáhl od cti člověka, může být uložena omluva. Totéž platí u omamných a psychotropních látek včetně alkoholu. Pokud jsem spáchala trestný čin s touto tematikou, může mi být uloženo zdržení se alkoholu, nebo podrobení se léčení na návykových látkách.

Zákon uvádí pouze demonstrativní výčet, proto je na rozhodnutí soudu, co konkrétně uloží. S tímto tématem se pojí jeden zajímavý případ. Jedná se o situaci cyklisty, který nedodržel jízdu na své straně a vjel do protisměru na svém kole. V protisměru jel jiný cyklista a došlo ke srážce obou z nich. V důsledku této srážky cyklista číslo 2 zemřel na následky této dopravní nehody. Pachatel tohoto trestného činu byl odsouzen a bylo mu mimo jiné nařízeno, aby se ve zkušební době zdržel řízení jízdních kol s pedály, koloběžek a jiných vozidel poháněných lidskou silou.

Nejvyšší soud se ve svém rozhodnutí vyjádřil následovně: Můžeme uložit taková opatření, která umožní odstranění příčin, podmínek nebo příležitostí k opětovnému spáchání trestného činu, jehož se odsouzený už dopustil. Působí tedy na odstranění kriminogenních faktorů (tj. rizikových činitelů, vyvolávajících či motivujících páchaní trestné činnosti), které jsou překážkou k tomu, aby obviněný vedl řádný život. Dále se přiměřenost musí vztahovat k povaze podmíněného odsouzení a nesmí přesahovat jeho rámec, a nakonec i k trestnému činu, jímž byl obviněný shledán vinným. Dalšími podmínkami uložení přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti jsou určitost (formulační) a kontrolovatelnost dostupnými prostředky, neboť omezení a povinnosti mohou mít význam jen tehdy, pokud je pachatel plní nebo respektuje a z jejich neplnění lze vyvodit důsledky.⁵⁹

Nejvyšší soud se tedy přiklonil k tomu, že ukládat takovéto omezení je v rozporu se zákonem. Vyjádřil se tak, že jízda na kole je sportovní činnost a omezení této činnosti není vhodné, neboť se jedná o základní činnost, na kterou má každá osoba právo. Samozřejmostí je, že vždy musíme přihlížet k jednotlivým okolnostem případu. Určitě by situace byla jiná, pokud bych opakovaně jezdila mimo vyhrazená místa, chovala bych se agresivním způsobem apod.

Pokud jsou osobě uloženy přiměřené povinnosti a omezení, nejenom ty uvedené v § 331a písm. b) ale i ostatní povinnosti v tomto paragrafu, jde o věci, které musí být následně zařazeny do probačního plánu a probační úředník musí dohlížet na jejich jednotlivá plnění. Cílem práce

⁵⁹ Nejvyšší soud: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2022, sp. zn. 7 Tdo 351/2022

a činnosti probačního úředníka je to, aby pachatel vedl v rámci zkušební doby a pokud možno i po ní řádný život, nepáchal trestnou činnost, aby v rámci zkušební doby dodržoval omezení nebo povinnosti, které mu byly uloženy soudem, aby spolupracoval a aby mohlo být na konci zkušební doby rozhodnuto o osvědčení pachatele.

Pokud se budeme bavit o osvědčení, je na pachateli, jakou cestou se rozhodne jít. Pokud všechny podmínky splní, povede řádný život, pak dojde k tomu, že bude osvědčen.

(1) Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to, popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná.

(3) Neučinil-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí podle odstavce 1, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

(4) Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.⁶⁰ Pokud ale osoba odsouzeného nebude dodržovat to, co mu bylo uloženo soudem, dojde k tomu, že trest vykoná. Pokud se ale bude jednat o jednorázové, výjimečné pochybení, může ho soud vyřešit poučením či domluvou. Mezi další možnost můžeme zařadit prodloužení zkušební doby a případně i uložit přiměřených omezení či povinností.

6.6 Činnost ve věcech mladistvých

Jen krátce bych se vyjádřila k pachatelům mladistvým, neboť dohled u mladistvého je také forma činnosti, která se týká podmíněně propuštěného.

Pokud se zaměříme na činnost Probační a mediační služby ve věcech mladistvých, můžeme říci, že čerpat budeme převážně v zákoně č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Činnost probačního úředníka můžeme v zásadě nalézt ve dvou nejvýznamnějších institutech, a to tedy v rámci ukládání výchovných opatření. Prvním případem je dohled probačního úředníka, druhým pak probační program.

Zákon definuje dohled u mladistvého pachatele takto:

⁶⁰ aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 83

Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.⁶¹

U dohledu u mladistvého můžeme hovořit především o výchovném přístup k mladistvému, naopak u dospělých pachatelů uplatňujeme přístup represivní. Cílem u mladistvých pachatelů je převýchova, uvědomění si toho, co spáchali, neboť u nich je vysoká pravděpodobnost nápravy z důvodu nízkého věku. V podstatě můžeme říct, že dochází k pozorování mladistvého pachatele. Je zde snaha o odborné vedení s cílem vedení řádného života v budoucnu.

Povinnosti v rámci probačního dohledu můžeme označit stejně jako u dospělých pachatelů, tj. dostavovat se na schůzky, pracovat na probačním plánu, umožnit vstup do obydlí a informovat o jakýchkoliv změnách, podstatných pro výkon dohledu.

Druhým případem je probační program. Probační program je definován v zákoně:

(1) Probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.⁶²

⁶¹ aktuální znění: Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů - § 16

⁶² aktuální znění: Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů - § 17

7 Přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení

7.1 Pojem domácí vězení

Druhou částí mé diplomové práce je přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Téma této diplomové práce jsem si zvolila v době, kdy byla tato přeměna aktuální. Nicméně v průběhu mého studia došlo k rozsáhlé novelizaci a tento institut již zanikl. Proto bych se ve své práci chtěla věnovat vzniku, problematickým aspektům a zániku tohoto institutu.

Pro začátek je třeba vymezit, co můžeme charakterizovat jako trest domácího vězení. Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.⁶³ Zákon dále upravuje pravomoc soudce uložit různé povinnosti nebo omezení. Může být i stanoveno v jakém čase a které dny se musí osoba odsouzeného zdržovat v obydlí. U osoby odsouzeného se však musí přihlídnout k pracovní době, času, který potřebuje na dopravu do zaměstnání nebo čas na vyřízení požadavků dětí odsouzeného. Soud může dovolit i bohoslužby.

Významné je uvědomění, že trest domácího vězení je označován jako tzv. alternativní trest, tedy trest, který není spojený s výkonem trestu odnětí svobody. Jeho ukládání přineslo jistou revoluci v trestání, neboť je obecně známá skutečnost, že věznice v České republice jsou velmi přeplněné. Jeho výhody spočívají v tom, že osoba odsouzeného může nadále vykonávat svou výdělečnou činnost a může nadále zajišťovat finanční stabilitu svých rodin. Nejdůležitější funkci však shledávám v možnosti žít se svou rodinou, vychovávat děti a taktéž udržovat sociální vazby se svými blízkými.

7.2 Vznik institutu

Zákonodárce se v roce 2012 rozhodl novelizovat trestní zákoník a řád, a to zákonem č. 390/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 8.12.2012 a zavedl právě institut přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Došlo ke změně jak hmotného práva, tak práva procesního.

⁶³ aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - § 60

Nová ustanovení zněla následovně:

§ 333b

Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

(1) O přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, v níž se vykonává trest, na žádost odsouzeného nebo i bez takové žádosti, a to ve veřejném zasedání.

(2) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.⁶⁴

§ 57a

Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení

Soud může po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody přeměnit odsouzenému za přečin zbytek trestu v trest domácího vězení, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Při přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení se každý den nevykonaného zbytku trestu odnětí svobody počítá za jeden den trestu domácího vězení; nejvyšší výměrou trestu domácího vězení stanovenou v § 60 odst. 1 soud není vázán.⁶⁵

Důvodová zpráva k této novelizaci obsahuje pouze informace týkající se ustanovení podmíněného propuštění. Můžeme se tedy pouze domnívat, jaký účel zákonodárce shledával ve zřízení tohoto institutu. Dle mého názoru se jednalo především o to, aby bylo možné „skončit“ trest odnětí svobody jinak než podmíněným propuštěním. Vzhledem k tomu, že touto novelizací došlo ke zmírnění podmínek pro podmíněné propuštění a zároveň uvedení tohoto

⁶⁴ Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Čl. II

⁶⁵ Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Čl. I

institutu, pak se lze domnívat, že cílem zákonodárce zajisté bylo i bojovat proti přeplněnosti věznic, kde je spousta pachatelů, kteří se dopustili přečinu.

7.3 Srovnání institutu podmíněného propuštění a přeměnu TOS na domácí vězení

Pokud bychom chtěli srovnat institut podmíněného propuštění a přeměnu TOS na trest domácího vězení, můžeme říci, že podmínky pro splnění obou institutů jsou totožné. V podstatě můžeme říci, že pokud odsouzený „odsedí“ část trestu, která mu byla uložena, pak má právo požádat o podmíněné propuštění i přeměnu trestu. V rámci podmínek u podmíněného propuštění může soud rozhodnout o tom, že bude odsouzenému uložen dohled, ale i stanoveno, aby se v předem určené době zdržoval v obydlí.

Významný rozdíl však shledávám v tom, že o přeměnu trestu v domácí vězení bylo možné požádat jen v případě spáchání přečinu, u podmíněného propuštění tomu tak není. Zde můžeme žádat i v případě zvlášť závažného zločinu, ale zákon samozřejmě stanoví výjimky, kdy to možné není.

Nastává tedy otázka, jakou variantu odsouzený zvolí. Bude žádat o podmíněné propuštění? Nebo spíše zvolí alternativu domácího vězení. Může se zdát, že odpověď je poměrně jednoznačná, a to ve prospěch podmíněného propuštění. Pokud se ale na situaci podíváme podrobněji, můžeme si všimnout, že podmíněné propuštění nemusí být vždy výhodnější.

Při podmíněném propuštění může být uložen dohled, v případě domácího vězení je ale osoba odsouzeného kontrolována návštěvami probační a mediační služby a taktéž může být dohled uložen. V obou případech mohou být uloženy přiměřené povinnosti a přiměřená omezení k tomu, aby osoba odsouzeného vedla řádný život.

V rámci podmíněného propuštění, ale může soud uložit navíc vykonání obecně prospěšných prací a také může osobě odsouzeného uložit zaplatit částku na oběti trestných činů. V tomto ohledu může být tedy podmíněné propuštění chápán jako institut přísnější.

Dalším kritériem v hodnocení přísnosti je i to, že pokud se podíváme na přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, může být chápán jako mírnější z toho důvodu, že platí, že pokud já vykonám tento trest, nedochází k běhu žádné zkušební doby. Tzn. jakmile vykonám trest, je definitivně hotovo. Pokud si ale požádám o podmíněné propuštění, může být délka

zkušební doby mnohonásobně větší. Zkušební doba u podmíněného propuštění může činit až 7 let.

7.4 Činnost Probační a mediační služby při výkonu trestu domácího vězení

Kontrolu ze strany Probační a mediační služby upravuje trestní řád v § 334b v odst. 1:

(1) Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba prostřednictvím elektronického kontrolního systému umožňujícího detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem. Za tím účelem je odsouzený povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu a strpět pořízení svých biometrických údajů probačním úředníkem na jeho žádost při zahájení elektronické kontroly, a dále v jejím průběhu, existuje-li podezření na porušení kontrolovaných povinností. Pořizovanými biometrickými údaji jsou otisky prstů, rysy obličeje a záznam hlasu.

66

Tato zákonná úprava hovoří o kontrole pomocí elektronického kontrolního systému. Tento systém fungoval od roku 2018 do konce roku 2021, viz níže. V současnosti dochází pouze ke kontrole pomocí namátkových kontrol. Probační a mediační služba může zajistit kontrolu výkonu tohoto trestu též namátkovou kontrolou odsouzeného v místě, kde má vykonávat trest domácího vězení. Ve skutečnosti jde o osobní návštěvu probačního úředníka (nebo asistenta) v místě výkonu trestu a v době, kdy má odsouzený tento trest vykonávat.⁶⁷

Poté je nutné zvážit, co soud v rámci trestu domácího vězení ještě uloží. Může se jednat o povinnosti či omezení. K těmto je již vše uvedeno v kapitole 5.3. Činnost Probační a mediační služby po podmíněném propuštění.

7.5 Problematické aspekty právní úpravy a její zánik

7.5.1 Problematické aspekty

Podívejme se na problematiku právní úpravy, která vznikla. V rámci této práce budu vycházet z komparace toho, co typicky úprava týkající se podmíněného propuštění obsahuje, a co nikoliv. První problematiku, kterou můžeme nalézt hodnotím v úpravě místní příslušnosti. Tato totiž není specificky upravena, jako tomu je v právě v institutu podmíněného propuštění, kde je příslušný ten soud, v jehož obvodu se nachází věznice, ve které odsouzený vykonává

⁶⁶ aktuální znění: Zákon č. 141/1996 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů - § 334b

⁶⁷ ŘÍHA, Jiří. § 334b [Kontrola výkonu trestu domácího vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3846

svůj trest. Z praktického hlediska absence tohoto ustanovení u přeměny znamená, že bude tedy uplatněn paragraf 315: Rozhodnutí vykonává, popřípadě jeho výkon zařizuje ten orgán, který rozhodnutí učinil; v řízení před soudem rozhodnutí senátu vykonává nebo jeho výkon zařizuje předseda senátu.⁶⁸ Je nutné si uvědomit, že vězni jsou umístěni po celé republice. Z tohoto důvodu bude docházet k velkým problémům s přesouváním vězňů.

Touto problematikou se ale zabýval Nejvyšší soud, který vybral do Sbírek soudních rozhodnutí a stanovisek Usnesení Krajského soudu v Ostravě, ve kterém je uvedeno, že:

K rozhodnutí o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení (§ 57a tr. zákoníku) je podle § 320 odst. 2 tr. ř. příslušný soud, v jehož obvodu odsouzený vykonává trest odnětí svobody, neboť se uplatní tato speciální úprava příslušnosti ve vztahu k obecnému ustanovení § 315 odst. 2 tr. ř.⁶⁹ Tento problém je tedy za pomoci judikatury již vyřešen.

Dále zákon neupravuje lhůtu k tomu, kdy může docházet k podání opakované žádosti. Toto shledávám jako podstatnou chybu, neboť může docházet k tomu, že budou soudy zahlceny a budou pouze řešit, že vězni podávají žádosti pořád a pořád dokola.

7.5.2 Zánik právní úpravy

Ráda bych vymezila důvody, které vidím jako stěžejní pro zánik právní úpravy. První důvod, který bych ráda zmínila je především to, že institut přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení má stejné nebo resp. přísnější podmínky pro užití. Je umožněn pouze osobám, které spáchali přečin. Je tedy na osobě odsouzeného, jakou možnost si vybere a jaký návrh podá. V zásadě ale můžeme říci, že je rozhodně lákavější zvolit podmíněné propuštění, neboť se pachatel dostává na svobodu a nemusí být ve svém obydlí ve stanoveném čase, ale zároveň i tato povinnost mu může být uložena při podmíněném propuštění.

Druhým důvodem spatřuji to, že tento institut byl u nás zaveden poměrně krátce, nebyl pro odsouzené příliš znám a často si nedovedli představit, co je čeká. Dokonce právě v rozhovoru s vedoucí střediska Probační a mediační služby vyplynulo, že se často setkala s odsouzenými, kteří si sjednali schůzku jen proto, že nechápali a nevěděli, co by to pro ně znamenalo.

⁶⁸ aktuální znění: Zákon č. 141/1996 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů - § 315

⁶⁹ Krajský soud: Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013

Třetí bod, který bych ráda zmínila je za mě i praxe soudů. Soudci konkrétně vůbec nestáli o to, aby byly takovéto návrhy podávány a pokud již podány byly, tak docházelo k podání až poté, co byla soudem zamítnuta žádost o podmíněné propuštění. Pokud se podíváme na statistiky, které jsou zveřejněny na stránkách Probační a mediační služby, pak zjistíme, že v roce 2021 bylo uloženo pouze 137 případů domácího vězení, stanovisek týkajících se podmíněného propuštění však bylo v tomtéž roce 464 případů.

Pokud se bavíme o praxi soudů, musíme si uvědomit, že je tady jedno další a neméně významné hledisko. Tímto hlediskem je problematika elektronických náramků v případě trestu domácího vězení. Tento elektronický monitoring započal v roce 2018. Ani ne po třech letech došlo k potížím a v současnosti nemáme k dispozici žádný takový monitoring. V budoucnu má být opět vypsáno výběrové řízení, kdy se odhaduje, že elektronické náramky by mohly být součástí až v roce 2024. Z tohoto důvodu je velice problematické kontrolovat tento druh trestu. Není v silách střediska zvládat takový nápor, neboť v současnosti dochází k namátkovým kontrolám ze strany probačního úředníka.

Tato právní úprava byla zrušena ke dni 1.1.2022 novelou č. 220/2021. Pokud se podíváme na odůvodnění tohoto kroku, tak toho mnoho nenalezneme. Pátrala jsem na stránkách Poslanecké sněmovny, kde jsem narazila na pozměňovací návrh. V tomto návrhu se uvádí: Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení podle § 57a trestního zákoníku je možná pouze u odsouzených, kteří se dopustili přečinu a vykonali alespoň poloviny trestu odnětí svobody; při přeměně na trest domácího vězení pak soud není vázán nejvyšší výměrou trestu domácího vězení.

Naproti tomu k podmíněnému propuštění, ke kterému může dojít za splnění stejných podmínek (odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život), může dojít v některých případech i po kratší době, a to i v případě zločinů [viz § 88 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku], přičemž maximální délka případně uložené povinnosti zdržovat se v určeném obydlí nesmí převýšit 1 rok.

Byť byl tento institut zamýšlen primárně pro pachatele méně závažné trestné činnosti, je v mnoha ohledech přísnější než „standardní“ podmíněné propuštění. Jedná se tak o institut,

který v praxi není téměř využíván. S ohledem na tyto důvody se navrhuje bez náhrady zrušit možnost přeměnit trest odnětí svobody v trest domácího vězení.⁷⁰

Zákonodárce se tedy vyjádřil tak, že tento institut není v praxi využíván a je přísnější než podmíněné propuštění, a proto ho nepotřebujeme. S tímto závěrem se ale nemůžu ztotožnit, neboť v některých situacích tomu tak nemusí být, viz výše. Zároveň se domnívám, že by měl mít odsouzený možnost volby, co si sám vybere. Vzhledem ke stavu našich věznic považuji tuto novelizaci za poněkud nešťastnou.

⁷⁰ Parlament ČR: Sněmovní tisk 624. Pozměňovací návrh Heleny Válkové a Ondráčka [online]. Public.psp.cz [cit. 10. ledna 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=177807&pdf=1>

8 Návrhy de lege ferenda

V této kapitole bych se ráda věnovala návrhům ke zlepšení právní úpravy do budoucna, které mě v průběhu práce napadaly. Ráda bych ale uvedla, že úprava podmíněného propuštění je velice přehledná a jasně vymezená a dle mého názoru neobsahuje přílišné možnosti doplnění.

V rámci institutu podmíněného propuštění velmi často panují dva protichůdné názory. Máme tady část odborné veřejnosti, která se domnívá, že úprava podmíněného propuštění je velmi mírná, stejně tak jako výše ukládaných trestů. Druhá strana naopak tvrdí, že jde o příliš přísné podmínky.

V zásadě bych se ke každé straně přiklonila jedním argumentem, který stojí za zvážení.

Pokud se podíváme na agendu podmíněného propuštění, která je spojena s jednou odsouzenou a jednou žádostí o podmíněné propuštění, napadá mě myšlenka, zda by nebylo možné tento institut urychlit, případně zjednodušit u určitých odsouzeních. Přemýšlela jsem o možnosti, že by zákon umožňoval u taxativně vymezených trestných činů, které je možné vymezit jako společensky „méně“ nebezpečné stanovit, že výkon takových trestů již není třeba. Šlo by o automatické propuštění po nějaké části trestu, aniž by se musely vypracovávat zprávy z věznice a Probační mediační služby. Nedocházelo by ani k soudnímu rozhodování. Dovedu si tuto situaci ale představit pouze u trestných činů, kde by byla stanovena výše trestu maximálně 1 rok. Toto řešení by mohlo ulevit jak Probační a mediační službě a věznicí, tak i zahlceným soudům.

Musíme si uvědomit, že v současnosti jsou osoby odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody na krátkou dobu ve velké nevýhodě. Proto, aby mohla být osoba odsouzená podmíněně propuštěna musí být v první diferenciacní skupině a zároveň musí mít dvě hodnocení. První hodnocení je po 3 měsících a druhé po šesti. V tuto chvíli ale už osoba před druhým hodnocením mohla mít právo zažádat si o podmíněné propuštění. Tato problematika by mým návrhem taktéž byla vyřešena.

V souvislosti s touto možností bych se pak přiklonila k tomu, že podmíněné propuštění pod současným § 88 odst.1 písm. a), by bylo zpřísněno, tj. že by byla vymezena delší doba, kterou odsouzení stráví ve výkonu trestu. Toto bych učinila z toho důvodu, že nejméně závažná kriminalita by byla dle odstavce výše z této kategorie vyloučena a tím pádem nevidím problém pro prodloužení doby strávené ve výkonu trestu.

Další bod, který bych chtěla uvést je další fakultativní podmínka v případě podmíněného propuštění u zločinu. Domnívám se, že by nebylo špatné uvést, jako podmínku ponechanou k přihlídnutí soudu, omluvu odsouzeného. Myslím si, že je to ale poměrně problematické téma, protože můžeme říci, že pro oběť je pouze přínosná omluva, která je upřímná a je myšlena vážně, a ne pouze omluva, kterou odsouzený pošle z toho důvodu, aby měl větší možnost podmíněného propuštění. Proto toto kritérium může být nešťastné.

V neposlední řadě bych ráda uvedla v případě podmíněného propuštění nějakou větší komunikaci mezi osobou, která poskytne odsouzené bydliště či příslib práce. Musíme si uvědomit, že dost často nastává situace, že osoba odsouzená se na místě, kde měla žít nezdržuje. Jedná se o situaci tzv. fiktivních zaměstnání a ubytování. Taktéž se setkáváme s tím, že osoba odsouzená do práce nastoupí, ale chodí pouze na nějakou dobu a pak se již neobjeví.

Takovéto situace ale mohou vést k tomu, že osoba odsouzená bude páchat další trestnou činnost, neboť bude potřebovat někde žít a něco jíst. V tomto ohledu bych se také přikláněla k tomu, aby se stát snažil zajistit větší možnost odsouzených pracovat, tzn. vytvořit nějaké pracovní pozice, kde by byly vězni zaměstnání, aby v případě podmíněného propuštění neodcházel úplně bez peněz a bez jakéhokoliv finančního zajištění.

Poslední bod, který bych ráda zmínila je jakýsi mezičlánek mezi věznicí a pobytem na svobodě. Z mého pohledu nemají osoby odsouzené z věznice žádné velké návyky, pokud nejsou zařazeny do práce. I proto si myslím, že je pro ně velmi problematický návrat do běžného života. Nejsou zvyklé na nějaké povinnosti, nejsou schopné hospodařit s penězi a také, pokud se zamyslíme nad tím, že osobu máme ve věznicí např. 4 roky, určitě musíme počítat s tím, že ceny i poměry ve společnosti se změnily. Může to být pro odsouzené velký šok.

Myslím si, že by bylo vhodné zařídit nějaký areál, který by spadal pod Vězeňskou službu České republiky. Moje představa by spočívala ve větším areálu, kde by bylo k dispozici bydlení a zároveň i možnost práce. Osoby by v takovémto areálu musely pobýt určitý čas od podmíněného propuštění. V tomto čase by došlo k vybudování návyků, získání finančních prostředků, mohlo by docházet k tomu, že by se osoby odsouzené naučily napsat životopis, sháněly práci, kde by po ukončení této „stáže“ mohly pracovat. V zásadě by ale vedly již normální život, chodily by nakupovat, byly by připraveny na tu realitu, která je čeká a věděly by, co kolik peněz stojí. V tomto zařízení by nemuseli být dozorcí. Spíše bych zařadila model poradců v oboru finančním, někoho, kdo by jim pomáhal ohledně dluhů, vysvětloval možnosti,

které mají, radil po stránce práva, ale i třeba psychologa. V neposlední řadě můžeme uvést také odborníka na počítačové technologie.

Určitě by to pro osoby odsouzené bylo přínosnější než to, že v současnosti opustí věznici s penězi na autobus a nevědí samy, co se sebou. Je nutné vzít v potaz, že často skončí osoby ve vězení, protože se dostanou do svízelné životní situace a na to je třeba pamatovat.

9 Závěr

Závěrem této práce bych chtěla uvést, že jsem do hloubky prozkoumala veškeré souvislosti týkající se Probační a mediační služby od historického vývoje až po současnost. Zjistila jsem, že vězňům je nabízena opravdu pomocná ruka ve všech ohledech. Činnost Probační a mediační služby je pro mne velice významná, je velice uspokojující, že nalezneme organizační složku, která pečuje o mladistvé, oběti trestných činů a je zároveň schopna udělat první poslední, aby navrátila vězně zpět do života.

V rámci porovnání institutů podmíněného propuštění a přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení jsem zjistila, že co může být pro jednoho výhodnější, pro druhého nikoliv. Domnívám se, že zrušit přeměnu trestu odnětí svobody na domácí vězení byla velká chyba. Doufám, že v budoucnu přijde zákonodárce s nějakým obdobným řešením, avšak propracovanějším.

V závěru bych ještě ráda vyjádřila myšlenku, že ačkoliv je tady instituce Probační a mediační služby, je nutné se zamyslet nad tím, že zkušební doba a to i ta nejdelší je pro probační úředníky velmi krátký časový úsek, aby osobu odsouzenou „předělali“. Je nutné myslet na to, že osoby odsouzené mají tolik celoživotních návyků a zvyklostí, které jsou špatnými návyky, ale pro ně je to naprosto běžný způsob života. Pokud odsouzená vyrůstá v sociálně slabším prostředí v domnění, že krást je normální, pak je opravdu těžké tento životní styl vyvrátit a opustit.

Ráda bych ještě dodala, že ani probační úředníci nejsou kouzelníci, a i když budou svou práci dělat poctivě a svědomitě, nemůžou dosáhnout zázraků, pokud osoba odsouzené nebude chtít. Je tedy na této osobě, zda chce svůj život změnit k lepšímu, či nikoliv.

10 Seznam literatury

Bibliografické citace:

- DERKS, Jack. Probace v Evropě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 40. [cit. 20. listopadu 2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/282.pdf>
- DERKS, Jack. Probace v Evropě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 60. [cit. 20. listopadu 2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/282.pdf>
- DERKS, Jack. Probace v Evropě. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 93 [cit. 20. listopadu 2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/282.pdf>
- GŘIVNA, Tomáš. Zájmová sdružení občanů. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- NEČADA, Václav. Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4. [cit. 28. listopadu 2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/251.pdf>
- NEČADA, Václav. Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 5 [cit. 28. listopadu 2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/251.pdf>
- NEČADA, Václav. Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 30. [cit. 28. listopadu 2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/251.pdf>
- Probation in Europe, A.M. van Kalmthout & I. Dumescu (eds.) (2008), The Nijmegen, Netherlands : Wolf Legal Publishers/CEP* ISBN : 978-90-5850-450-0 Price: euro47.50 (CEP members: euro35), str. 3
- ŘÍHA, Jiří. § 334b [Kontrola výkonu trestu domácího vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3846 [cit. 6. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 177.
- ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 10.
- ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 39.
- ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 71.
- ŠTERN, Pavel a kol. Probace a mediace, možnosti řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 103.
- ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26

Komentáře:

- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4558.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4517.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, marg. č. 9.
- ŠČERBA, Filip. § 48 [Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 34.

Články v odborných časopisech:

- KRÁL, Vladimír. K zaměstnávání odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 2, s. 59–60 87 [cit. 2. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz
- KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jakožto jeden z možných institutů napomáhajících snazší resocializaci odsouzeného. *Trestněprávní revue*, 2019, č. 2, s. 35-39 [cit. 21. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz
- VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 4, s. 79-87 [cit. 6. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

Zákony a jiné právní předpisy:

- Aktuální znění: Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Zákon č. 141/1996 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- Aktuální znění: Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Parlament ČR: Sněmovní tisk 624. Pozměňovací návrh Heleny Válkové a Ondráčka [online]. Public.psp.cz [cit. 10. ledna 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=177807&pdf=1>
- Organizační řád Probační a mediační služby České republiky
- Statut Probační a mediační služby České republiky ze dne 19.12.2007

Judikatura:

- Krajský soud: Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 6. 2013, sp. zn. 3 Nt 15/2013
- Nejvyšší soud: Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 1. 1972, sp. zn. 11 Tz 98/71
- Nejvyšší soud: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2022, sp. zn. 7 Tdo 351/2022
- Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18
- Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2022, sp. zn. IV. ÚS 2393/21
- Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2201/16

Internetová schránka:

- RESTORATIVNÍ JUSTICE.O restorativní justici [online]. Restorativni-justice.cz. [cit. 1 května 2022]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/>
- Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019 [online]. Praha. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/2019_Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_PMS.pdf